

Torsdagen den 15 Maj.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 Maj äfvensom protokollsutdrag dels rörande Särskilda Utskottets hemställan i dess utlåtande N:o 1 och dels angående öfriga i gårdagens sammanträde fattade beslut.

§ 2.

Vid föredragning af Konstitutions-Utskottets memorial N:o 16, i anledning af återremiss å Utskottets utlåtande N:o 14, angående väckt motion om ändring i 33 § Riksdags-ordningen, blef berörde memorial, på begäran, för andra gången bordlagdt.

§ 3.

Till afgörande förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 93, i anledning af väckta motioner angående grundskatterna och indelningsverket.

Efter föredragning af Utskottets hemställan i *mom. a* begärdes ordet af:

Herr Boman, som anförde: Mot Utskottets förslag att med hvarandra sammanknyta frågorna om grundskatternas aflyftande från jorden och om förändrad arméorganisastion, i förening med indelningsverkets afskaffande, torde åtskilliga grundade anmärkningar kunna göras; men om Riksdagen för sin del likväl anser frågan om grundskatterna böra uppskjutas, till dess försvarsfrågan blifvit afgjord, så synes mig icke skäl förefinnas nu göra något yrkande härutinnan, alldenstund statsverket intet förlorar på ett sådant dröjsmål. Min uppfattning är emellertid den, att dessa frågor, som visserligen hafva mycket gemensamt, dock äro så vidt åtskilda till natur och beskaffenhet, att de lättast skulle lösas om de behandlades särskildt, den ena först och den andra sedan. Rörande försvarsverket, hvars ordnande blifvit gjordt till vilkor för de ekonomiska frågornas lösning, har Utskottet icke yttrat något som är för denna fråga bestämmande utan blott antydt, dels att försvaret borde ordnas på grund af allmän värnepligt, dels att arméen borde vara sammansatt af stam och beväring; den förra bildad ur de värnepligtiges led, och slutligen att vår nuvarande indelta armé icke torde vara tillräcklig för landets för-

svar. För öfrigt är utskottsbetänkandet hållet i så allmänna ordalag, att inom ramen af detsamma kan inpassas en värnepligtslag, byggd på huru billiga eller huru stränga grunder som helst.

I det utlåtande som afgafs utaf Särskilda Utskottet vid 1871 års urtima riksdag, finnes upptaget ett fullständigt förslag till värnepligtslag; men oaktadt Stats-Utskottet i andra delar åberopat nämnde utlåtande, har ingenting blifvit yttradt om dess viktigaste del eller förslaget till värnepligtslag. Hade emellertid Stats-Utskottet upptagit denna fråga, deri uttalat ett bestämdt omdöme, tillstyrkt antagande af Särskilda Utskottets förslag eller af något annat derifrån mera eller mindre afvikande, så hade Riksdagen nu haft anledning att i samma fråga uttala sin åsigt, och detta kunde blifvit Regeringen till god ledning vid uppgörande af dess förslag, hvilket då torde blifvit så uppställt, att det haft sannolikhet vinna representationens bifall. Då nu så icke skett, utan i denna del icke finnes något förslag af Utskottet framlagdt, så kan jag icke fatta, huru Riksdagen skall kunna bifalla Utskottets framställning, helst jag är öfvertygad, att ingen af oss obetingadt skulle vilja acceptera hvilken som helst af de olika slutledningar, som kunna dragas af detta betänkande.

Vidkommande den ekonomiska delen af frågan, så har Utskottet deri bestämdt formulerat sin uppfattning, då det sagt, att grundskatterna samt rustnings- och roteringsbesvären med deraf härflytande kostnader böra försvinna efter en måttstock af tre procents årlig afskrifning, vare sig slutliqviden ställes på 33 år eller annan tidrymd. Detta förslag är fullt bestämdt. Men för att jemföra värdet af denna liqvid med hvad statsverket nu eger uti nämnda skatter och kostnaden, så är nödigt att antingen reducera den föreslagna liqviden till perpetuel ränta genom att beräkna, huru stor årlig ränteinkomst staten kunde bereda sig medelst försäljning af förskrifningar å denna liqvid eller också kapitalisera såväl liqviden, som statens nuvarande inkomst af ifrågavarande titlar. Hvilket af dessa beräkningssätt, som tillämpas, kommer man till det resultat, att, under antagande af 5 procents räntefot, den föreslagna liqviden motsvarar ungefär hälften af hvad statsverket nu eger i grundskatterna och indelningsverket. Således, om grundskatterna tillsammans med kostnaderna för indelningsverket representera, i runda tal, nio millioner riksdalers årlig ränta, så blefve statsverkets behållna inkomst enligt detta förslag omkring $4\frac{1}{2}$ millioner riksdaler årligen och lika mycket utgjorde det, som blefve efterskänkt. Kapitaliseras åter nio millioner riksdalers ränta efter 6 procent, finnes den motsvara 150 millioner riksdalers kapital, hvaraf 75 millioner skulle efterskänkas. På samma gång staten afhände sig detta kapital, tillfölle detsamma jordegarne, och värdet af den skattskyldiga jorden, stege med nämnde belopp, 75 millioner riksdaler, från och med det år, då liqviden toge sin början.

Då man ser att en så ofantligt stor eftergift föreslås, framställer sig ovilkorligen den frågan, hvad anledningen dertill kan vara. Granskas de motioner, som närmast föranledt förslaget, så finnes att icke i någon af dem bindande skäl för ett sådant förslag uppgifvits, och den omständighet allena, att motioner i detta syfte framkommit, lär icke kunna tillmätas den vikt, att de framställda, mera eller mindre öfverdrifna an-

språken derigenom blifva berättigade. Ut i Utskottets betänkande sökes lika fäfangt efter verkliga skäl till det framställda förslaget. Af den förtjenstfulla utredning Utskottet lemnat rörande ifrågavarande skatters uppkomst inhentas, att de onera, som hvila på den beskattade jorden äro sekelgamla och alltså sedan flere generationer tillbaka haft karakteren af fasta räntor. Här af följer naturligtvis också, att nuvarande egare af skattskyldig jord erhållit densamma till lägre pris än om den icke varit graverad af ifrågavarande onera; hvadan den omständigheten, att skatterna utgått under sekler visserligen icke utgör något tillräckligt skäl att åt nuvarande jordegare gifva en så betydlig skänk, som här är ifråga. Vidare har Utskottet visat, att under årens lopp åtskilliga nedsättningar skett i grundskatterna. Utskottet uppgifver nemligen, att från 1809 till 1857 nedsättning efterhand skett motsvarande $1\frac{1}{2}$ million R:drs årlig ränta, att 1864 afskrefs qvarnräntan, uppgående i värde till omkring 187,000 R:dr, samt att ytterligare, genom den år 1869 beslutade omsättningen af räntepersedlarne i penningar föranledts en nedsättning motsvarande omkring 670,000 R:dr. Sedan i år, på grund af regeringens förslag, kronobrefbäringens afskrifvande beslutits, hvaraf värdet kan anslås till 250,000 R:dr, uppgå alltså sammanlagda nedsättningar efter år 1809 till ett belopp af mer än 2,600,000 R:dr. Kan väl den omständigheten, att så väsendtliga nedsättningar redan skett, utgöra ett särdeles talande skäl för att nu göra ändå mycket större eftergifter?

Utskottet har framlagt en tabell, som visar, att statsinkomsterna under årens lopp betydligt tillväxt, så att, då de år 1833 uppgingo till endast 12,900,300 R:dr, de år 1872 belupit sig till 54,005,300 R:dr. Härmed har Utskottet velat visa, att grundskatterna numera utgöra endast en försvinnande del af statsinkomsterna i det hela. Ja, mine Herrar, det är sannt, att statsinkomsterna årligen stigit, men vi lära något hvar veta, att utgifterna gått parallelt dermed. Ehuru den finansiella ställningen nu är särdeles god, böra vi taga oss till vara att icke uteslutande döma efter de nuvarande lyckliga förhållandena. Liknande kunna icke uppvisas under föregående åren, och Herrarne, som under flera år deltagit i statsregleringen, veta väl, att, om en minskning i statens inkomster skett med fyra till fem millioner riksdaler, bristen oftast icke kunnat fyllas annat än genom tillökning i bevillningen, som i så fall måst stiga till dubbelt eller tredubbelt belopp mot det nuvarande.

Det är illa, att Utskottet, som föreslagit en nedsättning, större än någonsin tillföre varit ifrågasatt, icke på samma gång framlagt talande skäl därför, och detta är så mycket mera att beklaga, som en hvar måste medgifva, att alla fraktioner inom denna Riksdag äro intresserade uti att få dessa frågor lösta på ett med rättvisa och billighet öfverensstämmande sätt. Jag medgifver gerna, att gränsbestämningen mellan hvad som är billigt och icke billigt är i detta fall särdeles svår, och att den i väsendtlig mån kan bero på personlig uppfattning, men vissa hållpunkter finnas dock att utgå ifrån, och det torde tillåtas mig att angifva min uppfattning af frågan.

I likhet med den ärade representant från Östergötland, som äfven väckt motion i ämnet, anser jag:

a) att

a) att nu utgående grundskatter böra betraktas såsom ränta å 6 procent å en statens kapitalfordran i den oprivilegierade jorden;

b) att statsverket bör, liksom en hvar räntetagare, underkasta sig de vexlingar uti inkomstbelopp, som betingas af olika räntesatser, och att följaktligen med afseende på närvarande lägre räntefot staten, som hittills beräknat 6 procent, bör nöja sig med dagens ränta 5 procent d. v. s. med fem sjettedelar af sin hittills varande inkomst af grundskatterna;

c) att egarne af beskattad jord böra tillerkännas samma rätt som de, hvilka i sina hemman hafva intecknad skuld, att nemligen kunna uppsäga skulden till liqid eller ock få den förvandlad till amorteringsskuld för att inom begränsad tid blifva derifrån fria;

d) att genom Regeringens försorg uppgöres lämplig amorteringsplan samt att annuiteterna inbetalas till statsverket.

I fråga om betalningsvilkoren anser jag man bör gå något längre i eftergifter, till fördel för de skattebetalande, än hvad den ärade motionären föreslagit. Jag anser nemligen, att liqidationen bör ordnas så, att, med betryggande af statsverkets rätt, jordegarna redan under amorteringstiden beredas lättnad i skattebördan och detta i så väsendtlig mån, att skatterna, genom periodiskt skeende nedsättningar, under tiden afskrifvas och slutligen upphöra. Detta allt kan, under närvarande penningeförhållanden mycket väl åstadkommas; på längre eller kortare tid, beroende på afskrifningarnes storlek; men om de nuvarande jordegarna skola beredas nedsättning genast och dertill periodvis skeende afskrifningar, kan amorteringstiden icke tagas alltför kort, såvida statsverkets rätt jemväl skall påaktas. Utsträckes tiden till 50 år, kan, exempelvis, liqviden utföras sålunda, att de skattebetalande genast erhålla en nedsättning med $\frac{1}{30}$ af skattebeloppet och sedermera från och med det 6:te, 11:te, 16:de och 21:sta året ytterligare $\frac{1}{30}$ deraf. Vidare från och med det 26:te, 31:sta, 36:te, 41:sta och 46:te året nedsättning med $\frac{1}{20}$ af förenämnda belopp, så att från och med 46:te till och med det 50:de året erlägges $\frac{1}{12}$ af ursprungliga skattebeloppet, hvarefter all liqid upphör.

Särskildt för grundskatterna, upptagne i runda tal till sex millioner riksdaler årligen, ställer sig liqviden sålunda:

under	1:sta till och med	5:te året erlägges	5,800,000	R:dr,
"	6:te " " "	10:de " "	5,600,000	"
"	11:te " " "	15:de " "	5,400,000	"
"	16:de " " "	20:de " "	5,200,000	"
"	21:sta " " "	25:te " "	5,000,000	"
"	26:te " " "	30:de " "	4,700,000	"
"	31:sta " " "	35:te " "	4,400,000	"
"	36:te " " "	40:de " "	4,100,000	"
"	41:sta " " "	45:te " "	3,800,000	"
"	46:te " " "	50:de " "	3,500,000	"

hvarmed liqviden är afslutad.

På detta sätt skulle afskrifning ske periodvis hvart femte år i stället för årligen, såsom Utskottet föreslagit. Afskrifningen innebure naturligtvis äfven på detta sätt en väsendtlig fördel för jordegarna, och liqviden

finge för statsverket ett sådant värde, att staten kunde bereda sig en perpetuel ränta af nära fem millioner riksdaler årligen. Härmed skulle tillgå sålunda, att så länge den årliga liqviden vore högre än nämnda perpetua ränta, öfverskottet besparades till ett räntegifvande kapital, hvilket, på detta sätt bildadt, blefve tillräckligt att under de sednaste liqvidationsåren, då skatteliqviderna vore lägre än den beräknade perpetuela räntan, fylla det bristande beloppet och derjemte, vid amorteringstidens slut och allt framgent, lemna statsverket en årlig ränta af omkring fem sjettedelar af dess nuvarande skatteinkomster, såvida nemligen allmänna räntefoten är 5 procent. Jag vågar påstå, att man genom en sådan anordning skulle komma billighetens gräns mycket nära. Man skulle åt statsverket betrygga en inkomst så stor, som staten bör kunna påräkna af den beskattade jorden under nuvarande penningeförhållanden, och på samma gång skulle åt jordegarna gifvas en betydlig lättnad.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag återremiss i det syfte, att Utskottet må dels yttra sig bestämdt rörande värnepligtens ordnande, på det Kammaren måtte få tillfälle att derom uttala sin mening, dels ock i den ekonomiska frågan förändra förslaget derhän, att skatteliqviden så uppgöres, att statsverket må komma i tillfälle att deraf bilda ett kapital, hvars ränta skulle motsvara omkring fem sjettedelar af skatternas nuvarande värde.

Vidare yttrade:

Herr Törnfeldt: Det har i den förevarande frågan blifvit så mycket taladt och skrivet, att jag för min del icke inser att något egentligt nytt härom numera kan anföras; men jag tror att hvar och en kan i sin dagliga omgifning och i hemorten läsa hvad som der står skrivet, nemligen att ett tryckande onus för närvarande hvilat på en del svenska medborgare, och att detta onus hos dem förorsakat en olidlig känsla. Jag anser derföre, att det icke längre går an att låta dessa missförhållanden fortvara, utan att någon förändring härutinnan nödvändigt måste ske. Men det är klart att, såsom samhällsklasserna nu äro fördelade i afseende å utgörandet af de olika skattebördorna, grundskatternas aflyftande från jordbruket icke kan komma till stånd utan att en del af landets medborgare deraf måste vidkännas någon liten uppoffring. Det är just med afseende härå som jag för min del får förklara, att jag är villig, hvad på mig ankommer, att underkasta mig en sådan uppoffring; ty såsom Herrarne veta, är ju äfven jag en ibland dem, hvilka för närvarande icke kännas vid några olägenheter af grundskatter eller indelningsverk. Om deremot grundskatterna borttagas och indelningsverket upphäfves, så måste ju äfven jag, liksom andra samhällsklasser, komma att i form af ökad bevillning vidkännas större uppoffringar för det allmänna än hittills. Jag vill göra ett sådant offer på det dyra fosterlandets altare och jag önskar och hoppas, att hvar och en eller åtminstone de flesta medborgare skola vara villiga att frambära samma offer. I sådant fall skall försoning och frid utgjuta sig öfver landet, och vi behöfva såväl komma i åtnjutande af en dylik välsignelse, hvarefter så mången hungrar och törstar. Jag kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Dickson: Om jag i något hänseende skulle kunna vara böjd för att känna något slags skadeglädje, så skulle verkligen det nu föreliggande förslaget vara egnadt att framkalla en sådan, synnerligen då jag betänker den åsigt som jag redan förut vid riksdagens början uttalat i afseende å denna fråga; men jag hyser, Gudilof, icke en sådan känsla, utan det är tvärtom med djup bedröfvelse jag erfarit det sätt, hvarpå Utskottet behandlat detta viktiga ämne, då det på ett alldeles omotiveradt och skadligt sätt med hvarandra sammanblandat de tvänne frågorna angående grundskatternas borttagande och indelningsverkets upphäfvande, eller rättare sagt ordnandet af vårt försvarsväsende. Genom detta sätt att gå tillväga har, såsom mig synes, Utskottet till en obestämd och oberäknelig framtid uppskjutit undanrödjandet af ett gammalt tvistefrå inom landet. Jag skulle, med Herrarnes tillåtelse, såsom gammal läkare, vilja förlitna Utskottets handlingssätt i detta fall med det sätt, hvarpå läkaren stundom nödgas behandla ett elakartadt och frätande sår. Om nemligen detta, oaktdadt all möjlig omvårdnad, icke synes vilja läkas och gro igen, utan ständigt slår ut på nytt och förorsakar lidande och smärta, så nödgas slutligen läkaren amputera den sjuka lemman, äfven fastän han vet att derigenom patienten kommer att gå på träben för sin återstående lifstid. Äfven jag känner de olägenheter som förorsakas genom att i längden bibehålla vårt nuvarande grundskatteväsende; jag medgifver att vissa samhällsklasser förlamas genom den ojemnt fördelade beskattning, hvarmed de äro betungade, och jag skulle derföre äfven för min del vilja för fridens och endrägtens skull uppoffra de principer jag i detta hänseende hittills vidhållit samt vilja taga ett steg i den riktning denna Kammarens majoritet önskar. Nu tror jag emellertid att det sätt, hvarpå Utskottet behandlat denna fråga, har för en lång framtid gjort det omöjligt att komma till något resultat i ämnet och undanrödjat det aggande och frätande sår, som för närvarande finnes i samhället. Hvad är det nemligen som Utskottet nu föreslagit? Jo, en fullkomlig orimlighet. Utskottet har utgått från den förutsättningen, att grundskatter samt rust- och rotehållares besvär skola i ett sammanhang afskaffas. Utskottet har sålunda sammanknutit frågan om ordnandet af vårt försvarsväsen med frågan om grundskatternas upphäfvande, då det hemställt om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utarbetandet af ett fullständigt förslag till ny organisation af landets försvarsväsen, grundadt på allmän värnepligt och, såvidt jag kan finna, på en värfvad stam, samt angående stadganden, genom hvilka, efter en måttstock af 3 procent årlig afskrifning, rustnings- och roteringsbesvärerna komma att efterhand minska och slutligen försvinna. Jag tror, att hvad sålunda af Regeringen skulle komma att begäras vore något som blefve fullkomligt omöjligt för Regeringen att uppfylla. Eller finnes väl någon som är nog sangvinisk att tro, att Regeringen skulle kunna framlägga ett förslag, hvilket, på samma gång det vore grundadt på allmän värnepligt och för bevarandet af vår sjelfständighet fullt betryggande, äfven innehölle allt hvad Utskottet nu föreslagit. Och tror man väl att ett sålunda kombineradt förslag, för den händelse det af Regeringen framlades, skulle hafva någon utsigt att blifva af Riksdagen, eller åtminstone af denna Kammare, accepterat. Jag fäster mig i detta afseende vid den af Herr Carl Ifvarsson afgifna reservation, för hvars öppenhjertig-

het jag beder att få hembära reservanten min uppriktiga tacksamhet. I denna reservation ådagalägges tydligen omöjligheten af att bifalla ett arméförslag i det syfte Utskottet nu förordar. Vid denna reservation är icke fogadt något annat namn än Carl Ifvarssons, men jag tror dock, att jag icke misstager mig, om jag antager att den ojemförligt största delen af Sveriges allmoge i detta hänseende gör sig solidarisk med denne reservant derutinnan, att ett förslag till organisation af vårt försvarsväsende, bygd på en betydlig utsträckning af den värnepligt, som redan nu åligger oss, icke skulle af landets stora flertal vilja gillas och antagas. Ja, mine Herrar, i sådant fall stå vi der vackert, om vi nu undanskjuta det lyckliga ögonblick som finnes att möjliggöra lösningen af grundskattefrågan. Sammanknytes denna med frågan om den nya arméorganisationen, så kommer den att ännu en lång tid förblifva olöst. Jag vill härmed icke bestrida att ju den stund kan komma, då vi kunna få ett försvarsväsende som kan fullständigt ersätta det nuvarande indelningsverket, hvilket i sådant fall naturligtvis kommer att upphöra vare sig genom aflösning eller afskrifning efter samma grunder som för grundskatterna. Men att i ett enda tag vilja vinna allt, påminner nästan om den gamla fabeln om hunden, hvilken, då han gick öfver en spång med ett köttstycke i munnen, släppte detsamma för att gripa efter den spegelbild han såg i vågen. På samma sätt tror jag stunden nu vara inne att tillgodogöra oss det köttstycke vi kunna nå genom förslaget om grundskatternas upphäfvande, men låtom oss då icke gripa efter skuggan och tro oss kunna vinna allt på en gång, ty derigenom kan det hända att hela köttstycket undgår oss och försvinner i djupet. Och hvem kan väl för öfrigt svara för att icke, när denna fråga en gång förekommer till slutligt afgörande, allmänna opinionen har kunnat erhålla en något annorlunda stämning än den nu har. Jag beklagar sålunda den utgång frågan för närvarande fått inom Utskottet; men ansvaret för denna utgång drabbar icke minoriteten i denna Kammare eller den fraktion, den s. k. centern, till hvilken jag har äran räkna mig, ty denna minoritet vet verkligen med sig att den på ett samvetsgrant och omsorgsfullt sätt tagit denna viktiga fråga i ompröfning.

Den förste ärade talaren har framlagt ett förslag till lösning af frågan, utan att derigenom alltför känbara uppoffringar skulle komma att drabba vare sig statsverket eller enskilda. Är det åter så att Utskottets förslag nu bifalles, så kommer derigenom, såsom jag förut nämnt, frågans slutliga lösning att för en obestämd framtid undanskjutas. Från min synpunkt och med hänsyn till de åsikter jag vid början af riksdagen uttalat, skulle det kunna synas, såsom om en sådan utgång af frågan icke borde vara angenäm; men då jag alltid varit en älskare af frid och endragt, så skulle jag för min del vara beredd att göra uppoffringar om derigenom det efterlängtrade målet kunde vinnas. Då sådant emellertid genom Utskottets nu föreliggande förslag för det närvarande omöjliggöres, så kan jag ej annat än till mitt motparti utropa de bekanta orden från en af Molières komedier: "*tu vas voulu George Dandin*".

Mine Herrar! För närvarande kan jag icke annat än yrka afslag å Utskottets betänkande; men skulle dock under debattens fortgång och före frågans afgörande förslag komma att framställas om bifall till Friherre Funcks reservation, så, ehuru jag för min del tycker att denna går

längre i fråga om eftergifter än hvad billigheten medgifver och rättvisans kraf mot öfriga skattdragande tyckes fordra, skulle jag, just i ändamål att derigenom kunna få detta ständigt återkommande tvistefrå för evigt begrafvet, icke undandraga mig att lemna min röst för bifall till denna reservation. För det närvarande anhåller jag dock vördsamt om rent afslag på Utskottets utlåtande i dess helhet.

Herr *H. Schultz* förenade sig med Herr Dickson.

Her Wigardt: Herr Talman! mine Herrar! Då jag i egenskap af motionär i ämnet fått uppbära mycket klander, så anhåller jag att med några ord få angifva min ståndpunkt i frågan, icke till frågan i den utsträckning, hvaruti den tagits utaf Stats-Utskottet, som sammanfogat alla väckta motioner rörande grundskatternas aflösning och indelningsverkets upphörande uti ett betänkande, utan särskildt hvad *grundskatterna* rör. Min motion afsåg grundskatternas försvinnande, och redan vid remissen af densamma, på samma gång som öfriga motioner i ämnet till Stats-Utskottet öfverlemnades, yttrade en talare på vesteråsbanken, att det nu vore den lurande radikalismen, som ville skaffa sig vind i seglen och sjelf styra kurs för att afvältra sig den börda, som — enligt hans förmenande — den svenska skattejorden jemlikt lag är förbunden att bära. Visserligen mildrades det skarpa uti detta utalande, då samme talare tillade, att, ehuru icke politiskt rätt, det dock är politiskt klokt att göra de oprivilegierade jordegarna ett tillmötesgående, men, ehuru jag är tacksam för ett sådant erkännande och tager det rätta, under hvilken form det än framträder, vågar jag dock bestämdt protestera mot ett sådant uttalande, som jag nyss citerade, ty jag påstår att ingen inom eller utom denna Kammare, mot hvilken beskyllningen ställdes, har försökt eller ens tänkt hvarken att bryta lagen eller våldföra frihet. Man skulle snarare kunna säga, att en annan vind blåser inom denna Kammare, hvilken man kunde kalla de juridiska spetsfundigheternas vind, som vill undanskjuta möjligheten att få grundskatterna aflösta. Jag tror dock att ett sådant sidointresse bör gifva vika för ett vida viktigare samhällsintresse, nemligen för en rättvis skattefördelning. Mine Herrar! allmogen klagar lika mycket, om icke mera, öfver orättvisan uti fördelningen af grundskatten, än öfver sjelfva bördan deraf, och vårt invecklade skatteväsende måste väl någon gång med hänsyn till denna folkets klagan undergå en sådan reformering, att icke vissa samhällsklasser kunna alltför mycket blomstra på andras bekostnad. Det lär icke slå felt, att icke i statsekonomiskt afseende det förhåller sig med våra jordhemman som — för att begagna en upplysande liknelse — med delarne i en maskin: fordrar man utvecklingskraft endast af de mindre delarne så lider hela maskinen och detta desto mera som de solidare delarne i förhållande till de mindre, till de utslitne, verkar störande genom sin tyngd.

Mycket har blifvit taladt och skrifvet såväl för som emot billigheten och rättvisan af nu ifrågasatta skattelindring. Jag vill derföre icke besvara Kammarerna med någon historik öfver de skiften, denna fråga genomgått, och icke ens försöka att gifva något nytt bidrag till frågans utredning. Jag finner mig likväl af ämnets vigt uppkallad att kasta en blick

i förbigående tillbaka till den tid, då Magnus Ladulås påbjöd rustning eller det s. k. världsliga frälset. Från den tiden förskrifver sig skillnaden mellan skatte och frälse. Frälsehemman eller sådana, hvars egare i krigstid uppställde häst och karl och som voro skattefria; skattehemman åter eller sådana hvilka presterade krigstjänst till fots och fortfarande utgjorde skatt. Visserligen stod det hvar och en hemmansegare fritt att välja, om han ville frälsa sitt hemman, eller icke, men brist på tillgångar att bekosta den då för tiden dyrbara utrustningen för häst och karl kunde ofta utgöra ett hinder att öfvergå till frälse, och om det är förlätligt att nu för tiden vara fattig, torde sådant hafva varit förhållandet äfven på den tid, då rusttjensten infördes. Således — å ena sidan krigstjänst till fots och hemmanet tryckt af hårda skatter och å andra sidan krigstjänst med häst och karl samt skattefrihet för hemmanet. Utan tvifvel skulle alla — om icke fattigdom hindrat — hafva valt frälset, men i så fall tränger sig den frågan fram — hvem som skulle betala skatt. Naturligtvis frälsemännen, eftersom inga andra funnos! Ett annat privilegium, som ännu mera ökat skillnaden mellan de olika jordnaturerna, tillkom sedermera, nemligen det, att frälsemännen blefvo berättigade att milsviidt kring sina gårdar inköpa skattehemman, hvilka i deras ego förvandlades till frälse. Det kan vara möjligt — jag vill icke förneka det — att frälsemännen under fordena krig, gjorde riket större tjänster än skattemännen, men hvad jag vill påstå, det är att dessa frälsemän icke betalt sina hemman dyrare än skattemännen sina, utan tvärtom, ty dessa sednare fingo i form af årliga skatter betala jorden mångdubbelt mera än frälsemännen sina skattefria gårdar. Måhända hafva frälsemännen, som sagdt, under fordena krig gjort riket stor nytta, men det kan också betviflas, ty Gustaf Wasa brukade ju ofta yttra: "med Gud och svenska folket". Dessutom var frälsets tjänst inskränkt till krigstid och då, vid ett krigs afslutande, den väpnade freden vidtog, kan det icke nekas, att skattebönderna ånyo drogo största lasset.

Man anser indelningsverket hafva varit nyttigt, såsom hvilande på grundvalen af frihet och försvar, och jag tror för min del, att detta indelningsverk ännu kan vara nyttigt för regeringsmakten, såsom ett värn mot den kommunistiska propaganda, som kan komma att hota hela samhället, men jag önskar och hoppas ändå, att föreliggande fråga måtte vinna en tillfredsställande lösning vid denna riksdag och att den icke ställes på sin yttersta spets. Slumpen kunde ju under en eller annan period i Kamrarna införa flertalet skattemän eller tvärtom, hvaraf föga system vore att vänta. Må städernas bebyggare inse det omöjliga uti att stadsintresset i all evighet kan blomstra på landets svaghetsnyder och landets mödor! Må det ypperliga frälset inse det fåfångliga uti hoppet att i all evighet få sitta i orubbadt bo!

Ett hufvudmotiv för det motstånd frågan om grundskatternas aflyftande från den oprivilegierade jorden rönt, utgöres af farhågor för minskad statsinkomst. I det afseendet finner jag ingen våda, ty man åsyftar endast grundskatternas successiva försvinnande samt bevillnings påförande i proportion derafter. Statsverkets förlust skulle troligen inskränkas till några hundratusen riksdaler och jag vill erinra om, att tull- och brännvinsmedlen alltjemt äro i stigande. Det synes mig vida lämpligare att

använda en dylik indirekt beskattning, än att taga grundskatt af en del jord, ty bränvinskatten betalas hufvudsakligen utaf massan af folket, liksom äfven en väsendtlig del af tullintraderna, hvilka staten inskördar utaf de s. k. kassaartiklarne. För befrämjandet af grundskatternas aflösning synes det mig äfven vara särdeles lämpligt att använda en del af bankovinsten.

Jag hade, då jag väckte min motion om grundskatternas afskrifning, icke trott att frågan skulle blifva sammanknippad med en annan stor fråga, nemligen den om indelningsverkets upphörande, men då nu så skett, har jag naturligtvis icke något annat att göra, än att önska bifall till Stats-Utskottets föreliggande skrifvelseförslag.

Herr Åstrand: Vi hafva i dag den 15 Maj, den dag då enligt Grundlagen Riksdagen skall åtskiljas, och just på den dagen framkommer först ett betänkande med förslag uti en af samhällets viktigaste frågor för närvarande. Derest förslaget antages eller förkastas, tror jag dock att med afseende å den form, Utskottet gifvit åt den s. k. klämman, resultatet blifver detsamma. Utskottet har nemligen i detta betänkande behandlat alla motioner, som röra grundskatterna, och äfven alla motioner, hvilka i mer eller mindre mån beröra indelningsverket. Utskottet har vidtagit denna sammankoppling, emedan det anser, att dessa tvänne frågor icke kunna lämpligen lösas med mindre de ställas i sammanhang med hvarandra, hvarföre Utskottet också sammanfört dem så som om de voro oskiljaktigt förenade. Om vi i det enskilda lifvet länge närt en förhoppning att komma till ett önskad mål och mer och mer invaggat oss i trygghet att ernå detsamma, men på en gång dessa förhoppningar gäckas, så medför en sådan belägenhet förvisso en känsla af beklämning. Denna känsla erför jag, då jag erhöi kunskap om det beslut, hvartill Stats-Utskottet i föreliggande fråga kommit. Jag hade trott att det var allvar med allt tal om tillmötesgående, som jag vid Riksdagens början inom Kammaren åhörde, och hvaraf tycktes mig framgå, att man ville förbereda afskaffandet af grundskatterna — detta stridsämne inom riksförsamlingen — jag trodde att det var ett allvarligt sträfvande att finna lämpligaste sättet för räntans och tiondens aflösning, så att beslut derom redan vid denna riksdag kunde fattas, och jag var långt ifrån att tro, det Stats-Utskottets ledamöter skulle hysa en annan åsigt. Man kunde af den erfarenhet man nu vunnit nästan vara frestad antaga, att dessa Herrar ledamöter af Stats-Utskottet inom sig närde en annan önskan, än som talet antydde, då de på detta sätt velat sammanställa tvänne så stora frågor, hvilka erfarenheten visat i och för sig erfordra en vidlyftig och omsorgsfull behandling. Nu är emellertid sådant omöjliggjordt, ty sedan Utskottet uti sväfvande uttryck omordat det nya försvarssystemet, som skulle efterträda indelningsverket, har dock Utskottet underlåtit att närmare antyda på hvad sätt det skulle bringas till lif och form. Genom denna åtgärd af Utskottet, att ställa de begge frågorna uti ett ovilkorligt samband, är det icke tvifvel underkastadt, att frågan om grundskatternas aflösning för lång tid är tillbakaskjuten. Genom afslag å betänkandet uti ena eller båda Kamrarna har frågan således vid denna riksdag icke gått ett steg framåt. För mig synes likväl en möjlighet erbjuda

sig att vid denna riksdag få ett nytt uppslag åtminstone i frågan om grundskatterna, och det vore en återremiss. Må vara att det är långt lidet och att icke tiden medgifver en grundligare utredning, men att afskåra första delen af klämman och inkomma med nytt utskottsbetänkande, hvaruti tagits hänsyn endast till grundskatternas aflösning, dertill fordras & Utskottets sida icke mycken tid eller stort arbete. Detta med afseende & sammanblandningen af frågorna.

Hvad nu angår ensamt *grundskattefrågan*, vill jag anhålla att få yttra några få ord, med anledning af de anföranden, vi nyss afhört från tvänne talare, hvilka — enligt min uppfattning — ställt frågan uti en mycket oriktig dager. Om det sätt hvarpå grundskatterna tillkommit kunna nödiga upplysningar hemtas uti betänkandet, och jag behöfver icke i det afseendet upptaga Kammarens tid. Hvad Utskottet likväl icke omnämnt, men som icke får förbises, är den omständigheten, att af skattejorden största delen förut varit krono. Under Gustaf Is tid, då det andliga frälset indrogs och sedermera åter utlemnades mot vissa vilkor, äfvensom under Carl XI, då genom reduktionen kronan förvärfvade en massa hemman, hvilka äfven utlemnades till enskilda mot vissa vilkor, grundlades en betydligare del af den kronoskattenatur, hvilken man nu önskar aflösa. Alla de tusentals hemman, hvilka kronan vid angifna tider tillvann sig och derefter afyttrade — dessa hemman äro till största delen desamma, som nu utgöra kronoskatte, hvartill ytterligare kommer alla nya hemman, som upptagits inom de norra provinserna och hvilka utlemnats precis på samma vilkor, som de öfriga kronoskattehemmanen. med skyldigheter, grundade på kontrakt eller öfverenskommelse mellan kronan och enskilde. Har nu detta varit förhållandet med all kronoskattejord, då kan man med skäl påstå att här icke bör göras andra eftergifter än att låta jordegarna betala det kapital, som grundrätten representerar. Men det finnes härvid en ömmande omständighet, nemligen att en del af skattejorden, ehuru en ringa del och belägen kanske väsendtligast inom Östergötland, i alla tider har tillhört enskilda personer och presterat de skatter, som blifvit lagda på all skattejord, hvartill ytterligare kommer en annan omständighet, hvilken icke får förbises, då man vill belysa frågan så mycket som möjligt från alla sidor, nemligen att en del af dessa skatter under den tid, bondeståndet såsom det fjerde ståndet ingick uti den svenska representationen, har tillkommit under protest från bondeståndet eller åtminstone utan dess godkännande och således blifvit pålagda utan stadfästelse af den egentliga jordbrukande klassen. Dessa omständigheter göra att man, såvidt man verkliga önskar att rättvisa skall utöfas åt båda parterna, såväl åt staten i dess rätt att utfå räntor, som ock åt den samhällsklass, som anser sig uti sin fulla eganderätt till jorden förnärmad, att man, säger jag, så mycket som möjligt inskränker sina yrkanden, för att på tillmötesgåendets väg ernå en lösning af frågan. Härvid måste emellertid medgifvas att fall finnas, der kronans rätt till utfående af ränta är ogrundad och der således en orättvisa, ehuru i en långt aflägsen tid, blifvit begången mot vissa jordegare. Man kan nemligen tänka sig att arfvinge efter arfvinge inom samma släkt öfvertagit ett hemman och ännu är egare af detsamma. Men om man nu vill fästa afseende vid arfsförhållanden, så kan man naturligtvis icke gerna åstadkomma en fördelning af skattejorden,

å ena sidan uti sådan, som ursprungligen tillhört kronan, och å andra sidan uti en sådan, som gått i arf under århundradens lopp, utan en vidlyftig utredning, som det hade varit önskligt att man hade försökt utarbета. En sådan utredning är möjlig att åstadkomma, ty man har uti jordeböckerna anteckningar öfver de hemman, som ursprungligen tillhört kronan och Kongl. Kammar-arkivet utgör i detta afseende en rik källa för forskningen. Genom en arkivundersökning hade man således med temlig säkerhet kunnat få uttrönt, hvilka hemman, som ursprungligen tillhört den ena eller den andra kategorien, men uti betänkanudet saknas denna utredning, och i klämman finnes ingen antydan om dess önskvärdhet.

Jag hade verkligen föreställt mig, att, om man inom Stats-Utskottet allvarligt föresatt sig grundskatternas afskaffande, Utskottet bort åt egarne af skattehemman lemna tillfälle att frigöra sig från grundskatterna, antingen på det sätt, Friherre Funck i sin reservation angifvit, nemligen att egarne skulle betala till staten grundskatt till oförminskadt belopp under en bestämd tid af fyratio år, under hvilken tidrymd en viss andel af det årliga skattebeloppet borde i en eller annan form kapitaliseras och uppläggas uti en minskningen i grundräntan motsvarande statsfond, i hvilket fall grundskatternas aflyftning vore en transaktion, jemförlig med ett hypotekslåneföretag, eller också hade Utskottet bort föreslå en aflösning på sådant sätt, som Herr Boman nyss redogjorde för. Den förra metoden har likväl den olägenheten med sig, att hemmanen, sedan de efter den bestämda tiden blifvit befriade från grundskatt, plötsligen och på en gång stiga i värde, hvaremot den sednare metoden medför den fördelen, att grundskatternas försvinnande sker så småningom, hvarigenom alla större rubbningar i salupriset undvikas, då sådana deremot i förra fallet äro oundvikliga. Det är visserligen sannt, att om statsmakterna eftergifva något af kapitalet och sålunda gå in på en afskrifning, man dervid icke ställer sig på strängt rättslig grund, men af skäl, som jag förut i mitt anförande framhållit, är ett strängt fasthållande af rättsgrunden icke möjlig, hvarförutan ingen lösning af frågan i så fall skulle kunna vinnas. Herr Bomans förslag har vidare den fördelen framför Friherre Funcks reservation, att äfven de nuvarande skattehemmansegarne finge sin andel af lindringen. De kunde på debetsedlen år efter år iakttaga en minskning på skattetitlarne ränta och tionde, och jag tror, att man i allmänhet i landet skulle helsa en sådan lösning af grundskattefrågan med större tillfredsställelse, än en under fyratio år fortgående amortering, med bibehållande af nuvarande skattebelopp under hela denna period.

Sannolikt vill icke Stats-Utskottet frångå den sammanblandning utaf de tvänne frågor, som Stats-Utskottet — enligt mitt förmenande — gjort sig skyldig till, och hvarigenom ingenting, vare sig i den ena eller andra frågan, kan åtgöras. Då jag emellertid hoppas, att en återremiss kan komma till stånd, får jag — för min del — uttrycka den önskan att erhålla en sådan och att Stats-Utskottet vid ärendets förnyade behandling, utan att vidröra frågan om indelningsverket, måtte framställa förslag om grundskatternas aflösning, i öfverensstämmelse med det förslag, Herr Boman framlagt.

Herr Per Nilsson i Espö: Jag vill icke ingå i någon detaljerad vederläggning af hvad de föregående talarne anført mot föreliggande förslag, emedan deras framställda anmärkningar äro fullständigt vederlagda i motiven till Utskottets förslag, och jag yrkar bifall till skrifvelseförslaget så mycket mera, som uti detsamma inför Regeringen framläggas de allmänna grunderna till den försvarsorganisation, som skall ersätta den gamla, hvarigenom Regeringen sättes i tillfälle att utarbete och framlägga ett förslag i berörda afseende, öfver hvilket en kommande Riksdag kan ingå i detaljerad pröfning.

Herr Statsrådet Weidenhielm: Herr Talman, mine Herrar! Jag har vid genomläsande af det utskottsbetänkande, som nu utgör föremål för Kammarens pröfning, hvarken uti de motiv det innehåller eller den framställning hvarmed det slutar, funnit någonting, som skulle kunna hindra Konungens rådgifvare tillstyrka Kongl. Maj:t att verka i det syfte, som med den ifrågavarande skrifvelsen afses. Jag delar äfven den Stats-Utskottets åsigt, att om vårt indelningsverk skall utbytas emot ett annat för bevarande af vår sjelfständighet fullt betryggande försvar, det vore för det hela fördelaktigare, om en fullständig plan, afsedd att för framtiden förblifva gällande, förelades Riksdagen, än om dess åtgärd påkallades för ett förslag hufvudsakligen bestämdt att bilda en öfvergång till något nytt. Om Riksdagen nu skulle godkänna föreliggande utskottsbetänkande, så blefve det derföre antagligen krigsstyrelsens uppgift att icke allenast utarbete fullständigt förslag till ombildning af försvarsväsendet, utan äfven att föreslå lämpligaste sättet för öfvergången från det gamla till det nya. Men då detta värf, som omfattar djupt i våra förhållanden ingripande förändringar, kräfver icke ringa tid, och då det arbete, som redan blifvit nedlagdt i ändamål att åstadkomma nödvändiga förändringar i vår härorganisation, grundad på den tillgång af stam, vi ega i indelningsverket, endast delvis kommer till nytta vid det nya förslagens uppgörande, så torde man icke med visshet kunna beräkna, att detta förslag hinner fullbordas inom den korta tiden till nästa riksdag, och jag är till och med öfvertygad, att hvarje sakkunnig person, som öfver-skådat det vidsträckta fält, hvilket här är fråga om att bearbeta, icke på ett så skyndsamt fullbordande kan hysa något anspråk.

Hvad jag dock med visshet kan förutsäga, det är att inga krafter skola sparas för uppnående af det mål som äsyftas, äfvensom att det blifvande förslaget måste komma att hvilat på lagfast grund samt, utom inrymmandet af behöfelig befälsstam och måhända stamsoldater, äfven åt de värnepligtiges vapenöfningar gifva den utsträckning, som, med tillbörligt beaktande af vårt lands läge och ekonomiska förhållanden, i möjligaste mån kommer att motsvara hvad hos andra nationer i detta hänseende visat sig vara tillfredsställande.

Utän att nu kunna ingå i några detaljer med afseende på tiden för de värnepligtiges vapenöfvaude, tillåter jag mig dock uttala den åsigten, att dess utsträckning måste bero på storleken af den stam som uttages, och att åtminstone en viss procent af de värnepligtige måste underkastas en verklig vapenskola, för hvars genomgående en eller annan månads tid icke kan anses tillfredsställande.

Herr Nils Petersson: Herr Talman, mine Herrar! Då frågan är af aldri största vikt och jag icke varit i tillfälle att förut inom denna Kammare offentligt uttala min åsigt deruti, så vill jag anhålla om en kort stunds uppmärksamhet. Då frågan om grundskatternas afskrifning utgör föremål för diskussion, plägar man alltid — och så har äfven vid dagens debatt några talare gjort, — framhålla att grundskatterna utgöra en in-teckning, som staten eger uti alla skattehemman, d. v. s. att deras afskrifning innebär en efterskänkning från statens sida af en kapitalfordran. Mig är det oförklarligt, huruledes man kan vilja påstå något sådant, ty — hvar är detta kapital? — Man skulle möjligen härtill svara, att det ligger uti den jord, som vi fått af staten. Men huru förhåller det sig egentligen med den saken, och när har staten eröfrat jorden, för att sedan under förbehåll af grundskatt utdela densamma åt den jordbrukande befolkningen? Aldrig — ty landet har sedan hedenhös icke varit inkräktadt af eröfrare, utan har det varit bondens yxa och hacka, som tagit jorden i besittning. Alla de invändningar mot grundskatternas aflyftande från skattejorden, hvilka stödjä sig på detta argument, synes mig således icke hålla streck.

Det förslag i ämnet, Stats-Utskottet nu framlagt, har icke undgått klander, och från vissa håll har man sagt att en lösning af frågan derigenom för lång tid är tillbakasatt. På hvad sätt vill man då lösa frågan, om icke genom att sammanjemka olika meningar. Vill man allvarligen en lösning och derigenom för alltid aflägsna detta tvistefrå från Riksförsamlingen, så kan man med god vilja och ömsesidigt tillmötesgående vinna en sådan. Man kan icke längre tillbakavisa anspråken derpå, och jag tror, att ju förr lösningen sker, desto bättre.

Här har blifvit framhållet, att Stats-Utskottet gjort sig skyldigt till en sammanblandning af frågorna om grundskatternas afskrifning och indelningsverkets afskaffande. Enligt mitt förmenande stå likväl dessa frågor i sådant sammanhang, att de måste stå eller falla på en gång. Äro grundskatterna otidsenliga, så är indelningsverket det äfven. Indelningsverkets försvarare må så mycket som helst framhålla fördelarne deraf, jag för min del anser det numera olämpligt och orättvist, ehuru jag icke vill neka att det på sin tid kunnat vara godt. Indelningsverket, liksom grundskatterna, trycker uteslutande en samhällsklass, som derigenom hämmas uti sin förkofran, och på sådant sätt kan icke samhället i sin helhet vinna. Jag vill i detta afseende framställa ett exempel, ett vackert exempel, af en bikupa, som tyckes mig vara ordnad på samma sätt som en väl inrättad stat. Der finnes att börja med en drott och vidare arbetsbin, som arbeta med lugn, men också hafva en gadd, hvarmed de kunna försvara sin fria verksamhet, samt slutligen drönare eller sådana, som icke arbeta, men ändå äro nödvändiga för kupans bestånd. Jag tror att hvar och en, som gjort iakttagelser i detta afseende, skall finna mitt exempel betecknande.

Med dessa få ord har jag velat motivera mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets föreliggande förslag.

Herr Carlén: Att den högt ärade talaren på statsrådsbanken i sednare delen af sitt anförande uppträdde i egenskap af krigsminister, var för mig klart och sannolikt äfven för samtliga Herrar ledamöter i

Kammaren, men huruvida han i förra delen af sitt anförande, derutinnan han uppenbarligen ej talade såsom chef för Landt försvars-departementet, uppträdde i egenskap af tillfällig konseljpresident, det var för mig oklart, och sannolikt äfven för Kammaren i öfrigt.

Herr Statsrådet förklarade till en början, att regeringen icke allenast icke skulle hafva något emot en så beskaffad skrivelse, som Stats-Utskottet föreslagit, utan äfven skulle söka att verka i det syfte, skrifvelsen afser. Då nu skrifvelsens syfte förnämligast går ut på grundskatternas successiva afskrifning under en tidrymd af 33 år, hvarefter Statsverket skulle alldeles gå miste om den inkomstkälla, ordinarie räntan och kronotioden allt ditirtills utgjort, så är detta uttalande från statsrådsbänken, derest det kan anses uttrycka hela Stats-Rådets mening, för mig en ny anledning att säga, det jag och de, som i denna fråga äro liktänkande med mig, kämpa för en förlorad sak.

Allt hvad jag under sådant förhållande anser mig kunna och böra göra, är att nedlägga min protest mot det sätt, hvarpå man nu försöker att lösa den svårlösta, alltför länge på dagordningen upptagna frågan om grundskatterna, ett sätt, som — enligt min öfvertygelse — likväl icke skall lyckas, trots den omständigheten att den nu lefvande generationen ensam skulle draga vinsten af grundskatternas aflyftande och trots nuvarande Herrar Statsråds biträde. Jag är fast mera böjd att tro på den spådom, som blifvit af en föregående talare uttalad, nemligen att den sammanblandning af försvars- och grundskattefrågorna, Stats-Utskottet vidtagit, skall för lång tid undanskjuta begges lösning, så att vi derigenom få vänta ganska länge, kanske längre än någon nu kan ana.

Med afseende å hvad Herr Krigsministern yttrade uti militärfrågan, nemligen att utom de vanliga vapenöfningarne, de värnepligtige äfven skulle underkastas uppfostran i vapenskolor, till hvilkas genomgående en eller annan månad icke kunde anses tillfredsställande, så tror jag mig icke begå något misstag, då jag anser att pluraliteten inom denna Kammarare blir den värsta motståndaren till en lösning af frågan i nu antydd riktning. Under debatten i frågan vid 1871 års riksdag hördes en mycket inflytelserik medlem af Kammarens pluralitet förklara, att till och med 82 dagars öfning i fredstid för de beväringsskyldige vore alldeles för mycket. Nu har äfven en medlem af pluraliteten, tillika ledamot i Stats-Utskottet, uti en vid betänkandet fogad reservation uttalat sina farhågor och betänkligheter mot de ganska lama och mångtydiga uttryck, hvarmed Stats-Utskottet sökt fånga vännerna af en utsträckt vapenöfning. Att Utskottets tal om den utsträckta värnepligten såvida lyckats, som generalerna i första Kammaren dermed funnit sig belåtna, är godt och väl; men jag tror för min del att man är berättigad att befara, det ett sådant militärsystem, som man önskar i Första Kammaren, här i Andra Kammaren icke varder antaget; och följden af hela försöket blifver således ingenting annat, än att vi få behålla qvar grundskatterna uti deras närvarande form, äfvensom vår gamla arméorganisation. Hvad det förra angår, beklagar jag ett sådant undanskjutande, ty jag har alltid allvarligt önskat en billig afskrifning af grundskatterna; hvad det sednare angår, får jag uppriktigt bekänna, att jag icke känner så stor bäfvan, ty med bibehållande af indelningsverket och med sådan utsträckning af beväringsofning-

garne, som 1871 föreslogs af nuvarande Chefens för Landtförsvars-departementet företrädare, tror jag, att vi tillsvidare kunna vara någorlunda belåtna.

I fråga om sättet och vilkoren för grundskatternas afskrifvande, instämmer jag i allo med Herr Boman, äfvensom i hans yrkande om återremiss.

Visserligen anser jag, att en sådan sannolikt tjenar till intet, men det har blifvit häfdvunnen sed inom denna Kammare, att, när man vill en sak, men icke gillar det sätt, hvarpå den blifvit behandlad, man väljer ett mildare uttryck för sitt ogillande än afslag genom att yrka återremiss.

Herr Casparsson: Herr Talman, mine Herrar! Det har blifvit ett slags parlamentariskt uttryckssätt, att man önskar få sin mening nedlagd i protokollet, naturligtvis för att bevara den till efterverlden; det sker vanligen, då man tror att samtiden icke lyssnar till hvad man har att säga. För min del begagnar jag sällan eller aldrig denna utväg, ty om icke samtiden bryr sig om ens anföranden, icke tror jag att efterverlden kommer att fråga mycket derefter. I föreliggande sak vill jag likväl göra ett undantag, ty det kan möjligen i framtiden inträffa, att svenska staten frågar: hvar äro mina millioner? För den händelsen kan det vara godt att veta, att man vid behandlingen af grundskattefrågan nedlagt sin mening i protokollet. Af detta skäl begagnar jag min grundlagsenliga rätt att taga Kammarens tid och tålmod i anspråk medan jag talar till protokollet.

Stats-Utskottet har här gjort en politisk kombination af grundskatte- och försvarsfrågorna, och jag vill först taga grundskattefrågan särskildt under behandling, för att sedermera betrakta den i sammanhang med försvarsfrågan. För att få en riktig uppfattning af frågan synes det mig vara nödvändigt att hafva en klar inblick i grundskatternas uppkomst, samt deras art och beskaffenhet. Utskottet har uti betänkandet uppdragit en kort historik i detta afseende, till hvilken jag endast har att lägga en enda anmärkning. Utskottet lemnar nemligen den upplysningen, att landtågsgården beviljades *första gången* år 1617 till fortsättande af dåvarande krig med Polen. Denna uppgift är ej fullt riktig, ty redan 1568 under Erik XIV:s krig med Danmark uttogs en landtågsgård samt vidare 1584 och 1590 under Johan III:s regering till utförande af ryska kriget. En skillnad i sättet för gårdens beviljande och utgörande vid de angifna tillfällena förekom likväl derutinnan, att landtågsgården år 1617 beviljades i laga ordning af Rikets Ständer, då deremot vid de föregående tillfällena, när skatten erfordrats, Konungen godtyckligen pålagt och utskrifvit densamma. Hvad boskapspenningarne beträffar infördes denna skatt — såsom Utskottet äfven angifvit — år 1620 genom ett riksdagsbeslut. Jag anser af vigt framhålla, att Svenska Riksdagen beviljat dessa skatter, emedan flere bland de i ämnet väckta motioner innehålla den uppgift att de blifvit med våld pålagda den svenska jorden.

Beträffande tionden utgick den före år 1526 till underhåll af presterskapet, kyrkan och de fattige. När Gustaf I nämnde år indrog till kronan två tredjedelar af densamma, utan att på samma gång befria kom-

munen från skyldighet att underhålla kyrkan och de fattige, då skedde, enligt mitt förmenande, härutinnan en rättskränkning, och jag vet ingen af alla de ifrågavarande skattetitlarna, mot hvars afskaffande jag skulle hafva mindre betänkligheter än just kronotjonen. Då kommunen fortfarande skall underhålla kyrkan och de fattige, tror jag att den med fog skulle kunna påyrka befrielse från kronotjondens utgörande.

Angående ordinarie räntan och dess rättsnatur har mycket tvistats. Den ene kallar den *skatt*, en annan *ränta*, en tredje kallar den en skatt, som verkar som ränta. Enligt mitt förmenande kunna alla dessa olika uppfattningar hafva sitt berättigande, ty för mig åtminstone är det tydligt, att, hvad de gamla skattehemmanen beträffar, grundskatten fortfarande har natur af ren skatt, emedan den ursprungligen beviljats af de skattdragande sjelfva. Den svenska jorden har nemligen aldrig varit underkufvad, och således har icke någon skatt kunnat påläggas densamma utan de skattdragandes medgifvande. Jag tror derföre att statsmakterna kunna, utan förnärmande af något intresse, beträffande *dessa* hemman, behandla frågan som en ren skatteregleringsfråga på sätt förut vid flera tillfällen skett. Men med afseende å en stor del öfriga kronoskattehemman förefinnas, såsom en föregående talare redan nämnt, särskilda omständigheter, som synes mig upphäfva *skatte*begreppet och i stället lemna rum för *ränte*uppfattningen. Då Gustaf I år 1527 reducerade det andliga frälset, kommo en mängd hemman under staten. Att uppgifva antalet deraf är för närvarande omöjligt. Botin uti sin afhandling "om svenska hemman och jordagods" uppgifver förslagsvis antalet från 13,000 till 36,000, men anser omkring 20,000 för det sannolikaste, hvilken siffra äfven Fryxell synes antaga. Vi veta alla huruledes dessa hemman sedermera under vasaättens regenttid, synnerligast under Christinas förmyndare-regering och hennes egen styrelse, förlösades, bortskänktes eller förpantades. Men just sättet hvarpå hemmanen försålles eller förpantades ådagalägger, att räntebegreppet redan då var temligen stadgad. Under Gustaf II Adolfs regeringstid, då en mängd kronohemman försålles, erlades i köpeskillning 100 daler för hvarje tredje daler, hemmanet hade sig åsatt i *viss* ränta. Sedermera förhöjdes priset något, så att äfven de ovissa räntornas värde togos med vid beräkningen af köpeskillingen, som då bestämdes till 100 daler för $4\frac{1}{2}$ dalers *viss* och *oviss* ränta. Häraf synes mig framgå att beträffande dessa kronohemman begreppet af den årliga afgäldens egenskap af ränta redan då var temligen utprägladt. Efter Gustaf Wasas reduktion af kyrkogodsen och deras derefter inträffande förlösande möter oss den under Carl X påbörjade s. k. fjerdepartsräfsten, genom hvilken från år 1655—1680 8,163 hemman återbördades till kronan och vidare under Carl XI den stora reduktionen 1680, jemte räfsten 1685. Att uppgifva antalet af hemman, som genom sistnämnde reduktion tillvunnos kronan, möter visserligen svårigheter, men det torde icke vara omöjligt att i Kongl. Kammar-kollegium få den frågan utredd. Jag tror icke den uppgiften vara öfverdrifven, som antager att under Carl XI till kronan återbördades 40,000 hemman, hvaraf i det nuvarande Sverige omkring 30,000. Hvad har nu staten kvar af allt detta? Efter grundskattekomitéens uppgifter 6,063 hemman jemte grundräntorna. Hvart hafva de öfriga tagit vägen? Svaret på denna fråga är af väsendtlig vigt

för en opartisk utredning af grundskattefrågan. Den stora mängden af kronohemman, som ånyo förskingrats, har nemligen blifvit *skatteköpt*. Redan år 1701 under Carl XII började undantagsvis denna afsöndring af kronohemmanen, men först med frihetstiden börjar denna afsöndring bedrifvas mera allmänt genom 1719 och isynnerhet genom 1723 års förordning om skatteköp, hvarefter försäljningarne från kronan nästan oafbrutet egt rum. Sålunda har det stora arvet af jordegendom, Carl XI lemnade efter sig, under loppet af föga mer än ett århundrade blifvit till stor del försingradt medelst skatteköp, men just sättet hvarpå dessa köp skedde, visar att äfven dervid räntegrundsatsen fullt erkändes, enär köpeskillingen sattes i förhållande till den utgående räntan, nemligen för rusthållshemman och rekognitionsskogar till 6 och för öfrige hemman till 10 års grundräntor.

För grundskattefrågans lösning gifves alltså — enligt min uppfattning — endast två sätt, *antingen* att, under medgifvande af en successiv afskrifning för de skattehemman, som alltid varit i enskild ego, ställa sig på rättens ståndpunkt beträffande de ursprungliga kronohemmanen, för hvilka kronan vid öfverlåtelsen fästat vilkoret af räntans utgörande, och påyrka detta vilkors fullgörande eller motsvarande full ersättning; *eller* ock, om man anser lämpligt att afskaffa all på jorden hvilande grundskatt och bereda fullkomlig likställighet mellan all jord, att tillförsäkra statsverket ett de nuvarande grundskatterna motsvarande kapital, nedlagdt uti produktiv statsegendom, för att åtminstone rädda återstoden af reduktionens stora arf.

Sveriges historia lemna nemligen mer än ett exempel, huruledes genom förlösande af statens tillgångar riket varit på branten af sin undergång, och att det fordrats en Gustaf Wasas, en Carl XI:s jernhårda energi för att rädda det. Jag vill med afseende härå uppläsa ett yttrande af ett af fosterlandets största snillen, som visserligen icke var obenägen för grundskatternas afskaffande, men ändå större vän till sitt fädernesland — jag menar biskop Agardh. Han yttrar med afseende å hushållningen med kronogodsens efter Carl XI:s reduktion följande: "Svenskarne synas icke lära något af erfarenheten. Med sitt sangviniska temperament förgäta de med lätthet genomgångna olyckor; tro, när något godt inträffar, att det skall vara evigt, och när något ondt inträffar, så vända de sig till hoppet och lida med tålmod. Därföre är ingenting så viktigt, som att svenskarne studera sitt lands historia, tecknad med så lifliga färger, att äfven den *mest sangviniska lättsinnighet* dervid blir allvarsam; upptagande icke blott svenska folkets dygder och lysande bragder, utan äfven dess misstag, dess förvillelser och fel." Jag tror verkligen att i denna fråga — åtminstone på det sätt Stats-Utskottet föreslagit dess lösning — det sangviniska temperamentet för mycket beherskat oss.

Ifvern att försälja statens egendomar stämfjades något genom en Kongl. förordning 1770. Man ansåg sig nemligen hafva gått för långt och förbjöd därföre vidare skatteköp. Då Gustaf III mot slutet af sin regering började sin demagogiska politik, så, för att säkrare gripa makten, släppte han åter löst och medgaf år 1789 ånyo skatteköpen, hvilka derefter förtgått i förökad skala, så att vid början af adertonhundra-talet endast en jemförelsevis obetydlig del af de genom Carl XI:s reduktion återvunna

kronohemmanen ännu återstodo. Ja — det gick till och med så långt, att 1810 års Riksdag beslutade, att äfven kungsgårdarne skulle försäljas; en åtgärd, som lyckligtvis icke vann Kongl. Maj:ts sanktion. Dessa statens egendommar inbragte vid den tiden uti arrende omkring 90,000 R.dr. och uti den Stats-Utskottets betänkande vidfogade tabell finnas dessa arrendemedel för 1872 beräknade till 416,000 R.dr. Således nära fem gånger så mycket som för 62 år sedan.

Man säger, att det lätt låter sig göra att skaffa medel till bestridande af statsutgifterna genom allmän bevillning, tull och dylikt. Äfven jag tror att detta kan gå för sig under så lugna tider som den närvarande, men kommer åter sådana, som vi förr genomgått, då kan det väl behövas andra inkomstkällor att lita till. Derföre kan jag icke för min del förorda någon annan lösning af grundskattefrågan, än den som låter staten bevara kapitalet, och sålunda tillgodoser icke blott stundens, utan äfven framtidens kraf. En sådan lösning föreligger uti det af 4 reservanter från Första Kammaren framställda förslag, om jag ock ej kan till fullo gilla alla dess detaljer. Deremot synes mig det vid början af diskussionen af en representant från Malmö förordade förslaget till frågans lösning gå i den rätta riktningen, emedan det med fasthållande af hufvudprincipen lemnar tillfälle att under tiden verkställa de partiela afskrifningar, som af omständigheternas kraf må anses påkallade.

Jag öfvergår nu till den andra synpunkten, hvarur jag anser denna fråga böra betraktas, nemligen den sammanbindning af grundskatte- och försvarsfrågorna, som Stats-Utskottet vidtagit. Jag föreställer mig, att då Riksdagen vill till Kongl. Maj:t aflåta en skrivelse, denna måste stödja sig på faktiska förhållanden, och denna fordran är så mycket mera berättigad, då skrivelsen berör en fråga af stor och ingripande betydelse samt vinner ännu mera i styrka, om skrivelsen, såsom här är fallet, omfattar *tvänne* samhällsviktiga frågor. Hvilken är då den grund, på hvilken Utskottet stödjer sitt skrivelseförslag? Antaganden och förutsättningar! Utskottet hemställer, att, då till nästa Riksdag *lärer* vara att förvänta förslag till ny organisation af landets försvarsväsende, *antagligen* grundad på en vidsträcktare tillämpning af värnepligten, Riksdagen måtte etc. Jag har förut varit med om många skrivelseförslag, men aldrig om något stödt på så lösa grunder som det Utskottet nu framlagt. Icke nog med att Utskottet föreslår det Riksdagen skall aflåta en skrivelse, grundad på blotta antaganden, Utskottet begär äfven att Kongl. Maj:t skall bygga sitt förslag på dylika förutsättningar. Det heter nemligen: "att Kongl. Maj:t tacktes under *förutsättning* att en sådan arméorganisation" — d. v. s. ett försvar, som icke grundar sig på indelningsverket — "varder af Konung och Riksdag antagen" etc. — framställa ett förslag. Jag kan icke förklara saken på annat sätt än att här åter kompromissen blickar oss till möte i de slappa och obestämda dragen i skrivelseförslaget. Försvarsfrågan är visserligen till en del en ekonomisk fråga, men är till sin innersta betydelse dock en fosterländsk fråga och kan blott lösas på öfvertygelsens och pligtens väg. Grundskattefrågan åter är en rent ekonomisk fråga, som derföre lättare än den andra låter sig lösas på kompromissens väg. Nu tillåter jag mig fråga hvad följden skulle blifva af denna skrivelse?

Kan

Kan Kongl. Maj:t till nästa Riksdag aflåta ett så beskaffadt förslag, som här begäres? Tionde § Regeringsformen lyder: "Innan ärendena hos Konungen Stats-Rådet föredragas, skola de genom nödiga upplysningars inhemtande från vederbörande embetsverk, af den föredragande beredas." Kan sådant vara möjligt att medhinna under den tid af åtta månader, som återstår till nästa riksdag. För min del anser jag det omöjligt och är böjd att tro, det Riksdagen, i händelse detta skrivelseförslag vinner godkännande, derigenom gör sig saker till, att försvarsfrågans och på samma gång grundskattefrågans lösning för lång tid undanskjutes.

Vid genomläsandet af Utskottets förslag kom jag ovilkorligen att tänka på den der scenen i Shakspeares "Hamlet", der denne gifver en teatralisk föreställning för konungen, med hemligt syfte att under pjens gång ransaka hans själs innersta gömslen; och då konungen, berörd af framställningens naturtrohet, frågar: hur heter pjesen? med den oskyldigaste uppsyn svarar: *rättfällan*. Detta var hos mig blott en idé-association och sådana följa inga lagar, utan endast stundens hugskott. Men då jag sedermera kom till den reservation, som af en utskottsledamot från denna Kammare blifvit afgifven, fick jag der bekräftelse på det ömdöme, jag bildat mig om förslaget. Reservanten säger nemligen: "Den starka betoningen af värnepligten, i förening med den efter de olika meningarne inom Utskottet sammanjemkade ordalydelsen, som i utlåtandet förekommer angående denna del af ämnet, är af den beskaffenhet, att densamma — enligt mitt förmenande — kan lemna rum för mer än en tydning". Ja, detta är fullkomligt sannt, enligt min uppfattning; utlåtandet *kan verkligen lemna rum för mer än en tydning* och är således antingen tvetydigt eller mångtydigt. Men att i en skrifvelse, som den ena statsmakten aflåter till den andra, begagna tvetydiga eller mångtydiga uttryckssätt, anser jag vara att utlägga en fälla. Hvem som kommer att fastna i fällan tillåter jag mig icke att afgöra, men att någon gör det, derom är jag fullt öfvertygad.

Jag sade nyss att en sammanblandning af de båda stora frågorna, den om försvarsorganisationen och den om grundskatternas aflyftande föreföll mig motbjudande. Jag talade äfven om en idé-association. Mine Herrar, det har verkligen förut en gång inträffat, att en kombination af dessa frågor egt rum, och jag vill i det afseendet göra en historisk återblick, ehuru icke så långt som till Magnus Ladulås, utan endast 260 år tillbaka. Tänk oss Sveriges tillstånd vid den tiden! Afstängdt från Öresund hade det för samfärdseln med det vestra Europa endast det lilla lufthål, der det nyligen anlagda Göteborg då som bäst kämpade för sin ständigt hotade tillvaro. Kriget med Danmark var nyss afslutadt; det ryska kriget fortfor alltjemt. Jemtland och Herjådalen, hvilka provinser under kriget blifvit intagna, hade vid fredens afslutande måst återlemnas till Danmark. Wermland och Dalsland voro längs gränsen förhärjade från norska sidan. I Westergötland voro öfver 3,000 gårdar ödelagda; Skara, provinsens förnämsta stad var uppbränd, det nyanlagda Göteborg förstördt. I Småland lågo midt i sommaren åkrarne osädda, ty den vackra frasen att "gå man ur huse" hade då blifvit en sorglig nödvändighet. Wexjö var uppbrändt, Jönköping uppbrändt, Westervik uppbrändt. Cal-

mar, hvars slott danskarne under kriget innehaft, utplundradt. Öland var förhärjadt, Borgholms fäste förstördt och ända upp i Östergötland hade kriget slungat sina bränder, der det då ännu betydande Söderköping var lagdt i aska. Riket hade blifvit pålagdt den drygaste bevilling, som ännu blifvit af svenska folket uttagen, en million R:dr till erläggande af Elfsborgs lösen, på en tid då det behöfdes en tunna råg för att anskaffa en R:dr. Då uppflammade ånyo efter några års stillestånd det Polska kriget. Frågan gällde icke blott huruvida Johan III:s eller Carl IX:s ätt skulle beklåda Sveriges tron; den hade långt större dimensioner. Den katolska reaktionen, som dränkt Frankrike i blod, öfversvämmat Tyskland och Nederländerna, hotade nu med sina svallvågor vår Nord. Polens konung var i förbund med sina svågrar, kejsaren af Österrike och konungen af Spanien.

Då reste sig åter svenskheten — trots det ofantliga tryck jag här skildrat — med hela den oerhörda fjederkraft, som då låg i det svenska lynnet och som snart skulle ytterligare härdas i trettioåriga krigets lågor. Gustaf Adolf begärde år 1617 en drygare landtågsgård än som någonsin förut utgått, och Rikets Ständer beviljade densamma för gränsfästningarnes iståndsättande och krigsfolkets underhåll. Tre år efteråt eller 1620 tillkom ytterligare för afbetalning af rikets gäld och för försvarsverkets stärkande en ny skattetitel nemligen boskapspenningarne, och försvarsfrågan var således äfven då sammanställd med dessa grundskatter. Härutinnan förefinnes en likhet mellan då och nu. Men den stora olikheten ligger deruti, att *då* var det ett utarmadt, förhärjadt, ödelagdt Sverige, som gjorde *åtagandet* af dessa ökade skatter till vilkor för sitt försvar. *Nu* deremot föreslår man det af en 60 årig fred välsignade, af materiel välmåga svällande Sverige att uppställa grundskatternas *borttagande* såsom vilkor för ordnandet af landets försvar. Den förra kombinationen kan jag fatta, men den sednare har jag, Gud ske lof, ej ännu lärt mig förstå.

Vi hafva under dessa 260 år, som förflutit, gått ofantligt framåt i många afseenden, men skulle föreliggande skrivelseförslag godkännas, då fruktar jag att vi i ett afseende — och icke det minst viktiga — gått tillbaka, och att efterverlden en gång om oss skall säga, att vi låtit frågan om fäderneslandets frihet och själfbestånd bero vid en kompromiss med på sidan om frågan stående intressen.

Jag yrkar således återremiss för frågornas särskiljande i det syfte, Herr Boman närmare angifvit.

Herr Friherre Gripenstedt: Min åsigt i den nu föreliggande, eller rättare sagdt, de två nu föreliggande frågorna — ty Utskottet har till min, och troligen äfven andras stora förundran sammanslagit tvänne särskilda ämnen, nemligen grundskatterna och indelingsverket, till afgörande på en gång — min åsigt i dessa båda frågor torde vara Kammaren så väl känd, att jag icke lärer behöfva besvara Kammaren med en synnerlig lång utredning af dessa ämnen för att derigenom ådagalägga, att jag icke kan gilla, hvad Utskottet i dessa afseenden föreslagit.

Jag är emellertid glad öfver att Utskottet i sin utredning — som det väl vill skall så kallas, oaktadt den efter mitt omdöme är temligen tarflig, ty icke har jag funnit i densamma några nya upplysningar, utan

innehåller den blott ett kort sammandrag af hvad de fleste bland oss säkerligen känna förut — jag är, såsom jag sade, glad när jag genomläser denna så kallade utredning att finna Utskottet åtminstone hafva ställt sig på en ståndpunkt, vida skild från den Utskottet för några riksdagar sedan sökte intaga, då det ville göra gällande med pock den grundsatsen, att grundskatternas afskrifning vore en juridisk rättighet. Utskottet har nu flyttat sig öfver på ett annat område, och man säger nu åtminstone blott, att eftergifter af dessa skatter måste af politisk klokhet göras. Här har man till och med vädjat till billigheten och begärt denna eftergift såsom icke menlig för de öfriga samhällsklasserna utan endast såsom en gård af rättvisa mot jordegarna. Det är eget nog att finna, att i stället för de ofta, ja nästan ständigt upprepade påståendena om ökade skattebördor, som tid efter annan skulle blifvit pålagda de svenske jordegarna och folket i öfrigt, man nu då det lämpar sig till motiv för andra, temmeligen genomskinliga ändamål, får uppgifter på de stora eftergifter af skatter, som på sednare tider blifvit beviljade. Det talas icke blott om de nedsättningar i de ständiga grundskatterna, som medgifvits, och som Utskottet säger kunna beräknas till omkring 1,500,000 R:dr årligen, utan man talar om räntan af mjöl- och sågqvarnar, som till belopp af 187,528 R:dr 39 öre årligen blifvit efterskänkt. Jag kan likväl icke säga, att denna ränta af mjöl- och sågqvarnar blifvit egentligen efterskänkt, ty de som fingo denna förmån nödgades gifva ett slags vederlag därför, då de måste afstå från sin exklusiva rätt att ensamme anlägga qvarnar inom vissa områden eller så kallade mäldelag. Framställning om denna stora eftergift tål således en jemkning, innan den kan vara riktig.

Vidare erkänner Utskottet, att den sista förändringen 1869 i grundröntornas utgörande, hvarigenom de förvandlades i penningar i stället för i persedlar, under hvilken form de förut beräknades, medfört en lindring af icke mindre än 670,000 R:dr årligen. Detta är, tycker jag, en ganska vacker eftergift, och jag kan icke af detta faktum just finna något kraftigt motiv för att man nu ytterligare skall till denna samma samhällsklass, hvilken nyss fått så många och stora eftergifter medgifna, bortskänka ett belopp, som, om man sammanräknar samtliga grundskatterna och indelningsverket, uppgår till minst 10,000,000 R:dr årligen. Men hvad som jag i främsta rummet måste ogilla i betänkandet är den sammanblandning af två ytterst viktiga frågor, som på ett mycket försåtligt sätt blifvit gjord af frågan om indelningsverkets upphäfvande och grundskatternas afskrifning.

Jag bekänner, att det på mig gjorde ett synnerligt sorgligt intryck, då jag nyss hörde en af Konungens rådgifvare tillkännagifva, att han för sin del — och det lät som han äfven talade å sina kollegers vägnar — vore viss om, att ifall Riksdagen inkomme till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, i det syfte Utskottet föreslagit, så skulle Regeringen göra allt för att utarbета ett förslag sådant som Riksdagen önskar detsamma och framlägga detsamma så fort som möjligt.

Det synes mig likaledes minst sagdt underligt, att då han sjelf sagt, att han länge och med allvar arbetat på ett armé-organisationsförslag, deruti indelningsverket inginge såsom väsendtlig beståndsdel, han nu så

lätt och gladlynt förklarade sig villig och beredd att genast börja ett nytt arbete i samma ämne, utan indelningsverkets användande — ett arbete, som enligt hans egen utsago måste medföra en betydlig tidsutdrägt. Hvarföre — om jag får fråga — har Herr Krigsministern utarbetat en försvarsorganisation, på den grund att stamtruppen skulle bestå af indelningsverket, om icke derföre, att han ansåg det vara rättast att med de beståndsdelar, vi redan hafva i vår indelta armée, åstadkomma ett så vidt tillgångarna medgifva dugligt försvar? Nu tyckas likväl hans förra åsichter vara liksom i ett ögonblick bortblåsta, och det af så fjäderlätta skäl som Utskottet i detta betänkande framlagt.

Låt om oss alltså nu se till hvad Utskottet framställt i sin skrifvelse och huru pass detta öfverensstämmer med hvad Riksdagen i samma ämne förut yttrat. Det hemställer: "att då till nästa riksdag läres vara att ifrån Kongl. Maj:ts förvänta förslag till ny organisation af landets försvarsväsen, antagligen grundad på en vidsträcktare tillämpning af den allmänna värneplikten, Riksdagen måtte — med tillkännagifvande att Riksdagen, i likhet med Särskilda Utskottet vid 1871 års urtima riksmöte, ansett, att den indelta arméen icke är tillräcklig för landets försvar och icke heller lämplig såsom befälsstam för en armé, bestående af värnepligtige, samt att till följd deraf en befälsstam bör bildas ur de värnepligtiges led mot den ersättning af statsverket, som kan blifva erforderlig, och således den indelta arméen icke vidare blifva hvarken lämplig eller behöflig för åstadkommande af ett för landets sjelfständighet betryggande och efter våra förhållanden lämpadt försvar — i underdånighet anhålla" etc. Nu tager jag mig friheten att fästa Kammarens uppmärksamhet på huru liten logik det finnes i detta resonnement. Utskottet säger här att det anser, att indelta arméen "icke är tillräcklig för landets försvar." Godt! det tror äfven jag, att de fleste instämman uti. Det säger vidare, att den icke är fullt lämplig som befälsstam för en armé bestående af värnepligtige. Jag för min del är likaledes af samma mening. Jag angaf detta då försvarsfrågan vid förra tillfället var före, och erinrade om att indelta arméen såsom *stambefäl* icke vore alldeles passande. Men emedan den, såsom Utskottet säger, icke är *ensam tillräcklig* och ej heller fullt tjenlig som befäl, så säger Utskottet att "indelta arméen icke vidare kan blifva hvarken lämplig eller behöflig för åstadkommande af ett för landets sjelfständighet betryggande och efter våra förhållanden lämpligt försvar." Hvad vill detta säga, finnes det i denna fråga ej några flera alternativ, finnes det icke något annat sätt att lösa frågan, dervid indelta arméen kvarstår såsom en högst vigtig beståndsdel af vårt försvarsverk, just så som Riksdagen sjelf yttrade år 1867? Riksdagen sade då, att krigsmakten skulle "*bestå af stam och denna af så väl befäl som trupp*;" det är också ganska säkert, att vår indelta armé med någon reform i ett och annat afseende, som vore lätt att utföra till allas belåtenhet, skulle blifva en förträfflig stam för en ung beväring, som måste införlifvas med arméen för att öka försvaret. Detta måtte Utskottet icke hafva kommit ihåg, då det nu så käckt säger, att emedan indelningsverket icke ensamt är nog och icke kan lemna lämpligt befäl, så måste det bort.

Jag föreställer mig, att Kongl. Maj:ts förslag borde såsom Herr Krigs-

ministern förut tillkännagifvit hafva gått ut på, att indelta arméen skulle hafva stått kvar såsom stam för en ökad beväring, hvilken stam vi på intet annat sätt kunna åstadkomma utan högst betydligt ökade kostnader. Det är vidare ett oförnekligt fel, så framt man dermed ej haft sina egna beräkningar, att nu i riksdagens sista timme, och då man gifvit en så ofullständig utredning af saken, göra en sammanblandning af dessa båda frågor, som hvar för sig så väl behöfde en vida grundligare utredning, än de nu fått.

Hvad slutligen angår den i betänkandet framlagda afskrifningsplanen af grundröntorna, efter 3 procent om året, så hafva många olika förslag i detta afsceende blifvit framställda, men jag vet intet, som, enligt min åsigt, är sämre än detta, hvilket derföre också af mig helt och hållet måste ogillas.

Jag är således nödsakad att i alla delar underkänna det förslag, som blifvit af Utskottet framställt och skulle derföre — helst då detta vore det renaste och mest begripliga språk att yttra sin mening — yrka rent afslag å betänkandet, men då, såsom en talare yttrat, en återremiss leder till samma resultat, under en annan form, så har jag ingenting emot att förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Uti Herr Friherre Gripenstedts anförande instämde Herrar *Ahlström*, *Thomasson* och *G. C. Mæchel*.

Herr Jöns Pehrsson: Såsom frågan nu står, kunde jag alltför gerna tiga stilla rörande densamma, om icke några omständigheter yppat sig, som föranledt mig att önska det mina betänkligheter måtte blifva i protokollet förvarade för en kommande tid, om jag då skulle fortfarande hafva den äran att tillhöra denna Kammare. Ehuru jag, såsom jag sade, har betänkligheter, vill jag vid betraktande deraf att oaktadt det motstånd, som frågan rönt, Utskottet likväl lyckats uppsätta ett förslag, som på det hela är antagligt, yrka bifall till detta förslag. Detta gör jag derföre, att om den stora rättvisan skall någon gång göra sig gällande, att Första Kammaren antager detta beslut, så är detta en så viktig sak, att vi böra låta alla enskilda betänkligheter vika. Men jag säger på samma gång, att om de som uppträda mot förslaget i Kammaren skulle vinna sitt mål, om den olyckan skulle inträffa, att Första Kammaren skulle förkasta förslaget, så skola pretentionerna hos dem, som önska förslagets framgång icke minskas, utan kanske förökas, ty här har många gånger med stort skäl yttrats, att det rättvisa i saken skall göra, att densamma slutligen får framgång, huru starka motståndarne än må vara.

En viktig betänklighet, som jag hyser mot förslaget är den, att dess framgång är beroende på, huruvida regeringen ämnar framkomma med ett armé-organisationsförslag eller icke. Min åsigt derom, att denna sammanbindning af dessa båda saker är skadlig, vill jag hafva till protokollet antecknad. Jag är nemligen ej fri från den misstanken, att det kan dröja om, innan Regeringen framkommer med ett armé-organisationsförslag, som är antagligt och som verkligen blir af Riksdagen antaget, och hvilket vi, svenska folkets ombud, kunna godkänna. Jag tror det så mycket mindre som Herr Krigsministern nyss sade, att vi skulle vid ombildningen

af vår armé rätta oss efter andra länder och således en så långt utsträckt värnepligt, för hela vårt land skulle vara särdeles skadlig och betungande. Jag får förklara, att jag anser, att vi behöfva en liten stamtrupp endast så stor som behöfves för den inre ordningens upprätthållande i händelse af oroligheter, och jag hoppas, att den tid skall vara långt aflägsen, då våra söner och drängar skola ligga i garnison i städerna, och äfven hoppas jag, att det måtte dröja så länge som möjligt, innan vi behöfva låta dem gå ut mot fienden. Skulle man komma till detta resultat och få en organisation mera förhatlig och betungande än den vi hafva, så tror jag vi böra tänka oss före innan vi sammanbinda densamma med frågan om grundskatterna.

Jag kan verkligen icke förstå deras farhågor, som motarbete detta förslag, emedan jag tror att de väl ega anledning att antaga Utskottets förslag, såsom det i de flesta afseenden lämpligaste. Genom denna sammanbinding med försvarsverkets omorganisation är utförandet af förslaget om grundskatternas afskrifning antagligen för någon tid undanskjuten.

Jag skall icke blifva mångordig, emedan jag vet att det icke tjenar till något, utan jag skall inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag. Jag vill dock, såsom jag förut sade, hafva mina betänkligheter förvarade i protokollet för att, för den händelse frågan i framtiden kommer å bane, och ett förslag skulle blifva framlagdt från regeringen, som vore totalt omöjligt att antaga, kunna påminna om, att jag vid frågans behandling hyste mina betänkligheter mot detta sätt att lösa densamma.

Herr Danielsson: Jag ber om ursäkt, att jag begärt ordet i denna fråga, men jag anser densammans vigt fordra, att jag uttalar min mening.

Hvad först beträffar grundskatternas aflösande, så har en talare yttrat, att vår fordran om deras afskrifning är fullkomligt orimlig. En annan talare har sagt, att det är "det i materiel välmåga svällande Sverige", som gör anspråk på eftergift af utlagor, som deras utarmade förfäder åtog sig. Men så är icke förhållandet. Denna afskrifning är endast en gärd af rättvisa, som den hårdt tryckta skattebonden önskar. Vi veta nemligen alla, att jordegarna äro mest tryckta af alla samhällsklasser, och äro de som få draga alla slags skattebördor. Skulle handel och näringar händelsevis icke få påräknad vinst, då begära deras idkare genast nedsättning i beskattningen, men ett jordbruk må vara så förlustbringande som helst, så får jordegaren likväl ingen nedsättning i skatten. Dertill komma de många svårigheter, hvarmed jordbrukare måste kämpa, och framför allt arbetslönernas nuvarande höjd och svårigheten i vissa orter att till något pris få arbetare. Såsom vi veta, hafva arbetslönerna på sista tiden stigit ofantligt och det är svårt, ja nästan omöjligt för jordbrukaren att kunna hålla jemna steg med dem. Dertill kommer att en mängd stora arbetsföretag borttaga mycken arbetskraft från jordbruket. När andra näringar, som jag nämnt, gifva minskad afkastning, så vinna deras idkare genast nedsättning i bevillningen och dermed i skattebördan, men så icke jordbrukaren huru klen skörd han än får. Ett så-

dant förhållande är obilligt och kan icke vara annat, när man låtit så orättvisa skattebördor allt hitintills kvarstå. Följden, om detta finge fortfara, skulle blifva, att handeln och andra näringar skulle vinna stor utveckling och rikta sina idkare, men deremot jordbrukarne nedsjunka i armod.

Det har blifvit sagdt, att den närvarande generationen skulle vinna på ett sådant förfarande som att afskrifva grundskatterna. Jag tror att om denna afskrifning verkställes på ett lämpligt sätt, så skall ej blott den närvarande generationen af jordegare, utan äfven hela det svenska folket vinna betydligt, och försoning skall då ingås mellan de mot hvarandra stående partierna af representationen.

För några månader sedan, vid remitterande af en motion i denna fråga till Utskottet, yttrade en talare bland annat, "att våra indelta soldater bilda den ypperligaste polis för ordningens upprätthållande gent emot våra inre fiender" samt att indelningsverkets dödsdom icke bör skrivas i denna Kammare, utan på slagfältet under kanonernas dån. Jag vill icke inlåta mig på gissningar, huruvida detta "slagfält" skulle blifva en valplats i striden mot inre eller yttre fiender, men det säger jag, att vänta vi med att ordna vår armé på tidsenligt sätt, till dess dödsdomen öfver densamma blifvit skriven på slagfältet, då vänta vi för länge, ty då är det för sent. Nej! här, inom dessa lugna murar skall denna meningsstrid utkämpas, medan vi ännu njuta fredens lugn; här skola vi med fosterlandskärlek och beredvillighet till uppoffringar ombilda vår armé, så att densamma blir fullt tidsenlig, och vi med hopp om framgång kunna möta de strider ödet sänder oss.

Jag yrkar bifall till det förslag Utskottet framställt.

Herr Grefve Sparre: Denna fråga är utan tvifvel den största och för hela samhället vigtigaste, som under denna riksdag förekommit, den rör vårt sjelfförvar. Den har under årtionden förevarit. Om under sådana förhållanden det finnes någon utsigt att regeringen och representationen kunna komma hvarandra till mötes i afseende å lösningen deraf, så är jag långt ifrån att vilja härför ställa regeringen till ansvar. Tvärtom anser jag det för en lycka, att regeringen tror sig kunna arbeta på samma bas som representationen, så vida nemligen denna grund icke är rent af förkastlig. Men något sådant finnes ju icke i det betänkande, som här föreligger; och om också vid sådant förhållande motiveringen i Utskottets betänkande ej skulle vara fullt tillfredsställande, så vill jag likväl icke med den ärade representanten på stockholmsbänken endast med afseende å Utskottets "fjäderlätta skäl" bidraga till att omintetgöra hela saken. Om vi i en så stor fråga kunna blifva ense, så är detta till den grad hufvudsak, att de mer eller mindre bindande skäl, Utskottet lagt fram, äro mig temligen likgiltiga. Under de många år försvarsfrågan sysselsatt oss, hafva vi icke kommit lösningen en hårsman närmare. Till och med de som ingått i det för frågans behandling tillsatta Särskilda Utskott med de mest deciderade åsigter för bibehållande af den nuvarande institutionen, som äfven jag värderar, hafva under behandlingen af ärendet ändock, med eller mot sin vilja, måst medgifva, att åtskilliga koncessioner blifvit nödvändiga; att allt icke för det närvarande är sådant

som man kunde önska. Om, säger jag, under sådana förhållanden regeringen förklarar, att den skall söka framställa förslag om en annan grund för det viktiga ärendets ordnande på ett tillfredsställande sätt, kan representationen då ega fog att uttrycka något missnöje emot regeringen? Jag är långt ifrån att vilja inlåta mig på några profetior i fråga om den slutliga utgången, men jag anser oklokt att i det ögonblick regering och representation äro på väg att gå hvarandra till mötes, uppställa en sådan profetia, att förslaget icke skall med välvilja emottagas af landets befolkning. Jag vill fråga den ärade representanten: huru vet han det? känner han så väl denna Kammare, att han kan säga, att man här icke skall gå in på en arméorganisation, som är byggd på värnepligt. Jag känner det icke och tviflar på att han gör det. Jag har icke funnit mera än en af Utskottets många, den jordbrukande befolkningen tillhörande, medlemmar, som tvekat att underskrifva förslaget derföre att det stödde sig på värnepligten, och jag hoppas att en enda röst icke må vara alltför mycket betecknande af pluralitetens åsigt. Jag tror för öfrigt icke att den provins denne ledamot tillhör är så mycket tryckt som öfriga provinser af indelningsverket och grundskatterna; och detta kan således utgöra en anledning för *honom* att icke låta den befrielse derifrån, som skulle vinnas, väga så tungt emot hvad som skall uppoffras, som för representanter från andra provinser.

Jag anser, att i alla sådana frågor som denna, man bör tala alldeles uppriktigt. En organisation, der hela folket åtager sig att inträda i lederna för landets försvar, en sådan organisation har jag knappast ansett tänkbart att ett fritt folk skulle underkasta sig utan att detsamma i likhet med Preussen genomgått ett Jena; men, mine Herrar, i en tid, då efter mönstret af detta land, icke blott hela Tyskland organiserar sin armé, utan äfven vår fruktansvärde östra granne beslutit sig för en sådan organisation, samt jemväl Frankrike synes förbereda sig derpå, måste icke då vi, ett litet land, inklämdt emellan dessa stora jättar, åtminstone försöka ena oss om ett förslag, som visade dem att vi för vårt försvar äro redobogne att, i förhållande till vår förmåga, göra lika stora uppoffringar som desse. Om denna tid synes oss allvarlig, om de sista årens erfarenhet visar oss, huruledes den mäktigare nationen hejdlöst och utan förskoning kastar sig öfver och förtrampar den svagare, så kan det väl åtminstone vara mig tillåtet att hoppas, att vår nation skall vara villig att underkasta sig om ock betydliga uppoffringar för att värna vår sjelfständighet; och, för att vinna detta mål, är jag åtminstone benägen att lemna min röst till det *stora*, medgifvorn det, mycket stora efterskänkande, som detta förslag innehåller; ty för dyrt kunna vi icke köpa detta mål, och så mycket hoppas jag på denna Kammares fosterlandskärlek och högsinhet, att den icke skulle vilja begagna sig af en sådan eftergift utan att på samma gång besluta och underkasta sig en för ändamålet fullkomligt betryggande arméorganisation. Under denna förhoppning, men *endast* under denna, skulle jag vilja tillstyrka bifall till Utskottets förslag och, i motsats emot några af de talare, som förut yttrat sig, vill jag hoppas att ett blifvande förslag i denna riktning skall af allmänheten omfattas med välvilja.

Må ingen inom eller utom denna Kammare föreställa sig, att vi skulle vilja uppoffra indelningsverket utan att få något annat lika godt i stället — i motsatt fall, ve oss! — och skulle en sådan mening framställas, skall jag ställa mig i deras leder, som efter yttersta förmåga bekämpa densamma. Men då jag hoppas, att regeringens blifvande förslag icke skall blifva mera betungande, än att vi skola *kunna* underkasta oss, och att representationen icke skall *vägra* underkasta sig denna tunga, vill jag, åtminstone för min del, förklara att för vinnande af detta stora mål stora eftergifter må göras i den nuvarande beskattningen. I detaljerna skulle jag väl kunna göra några anmärkningar, men det blir tids nog när förslaget från regeringen kommer fram. Måhända finner Kongl. Maj:t ej skäl att vid en och annan af dessa detaljer fästa synnerligt afseende, och representationen plägar icke hålla på små frågor.

Med anledning således af ej mindre de yttranden vi hört från regeringen än äfven de åsigt jag tror mig känna eller hoppas råda inom Kamrarna, och då jag anser, att det skulle vara orätt att icke åtminstone försöka medverka till en snar lösning af denna samhällets viktigaste fråga, får jag tillkännagifva, att jag för min del kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefve Posse:

Häruti förenade sig Herrar *Jan Andersson* i Jönvik och *Jöns Andersson*.

Herr Werner Ericson: Vi stå nu inför dessa frågor — Utskottet har nemligen behagat sammanknyta frågorna om grundskatterna och indelningsverket, ehuru deras beskaffenhet eller förhållande till hvarandra ej dertill föranleda — som nästan uteslutande gifvit denna Kammare dess politiska skaplynne och ej oväsentligt inverkat på Medkammarens. Det är då gifvet att hvar och en, som intresserar sig för dessa frågor, skulle med nöje deltaga i diskussionen och söka utreda dem, men då man sammanfattar de, som man tycker öfvertygande skälen för sin åsigt och tager kännedom om hvad förut blifvit i frågan yttradt, finner man, att man endast har att upprepa hvad som många gånger förut blifvit sagdt, och att inga skäl visat sig hafva på motsidan den ringaste inverkan. Man förlorar lusten för ett så ändamålslost företag, som att söka öfvertyga mot-sidan, men vi må på samma gång vara Herr Casparsson tack samma som då han ej låtit häraf nedslå sig, förmått göra dessa i vissa delar så torra frågor ännu en gång så njutbara som de i hans föredrag voro.

Jag skulle endast vilja yttra mig något om Utskottets sätt att behandla frågan om indelningsverket, men kan ej undgå att på samma gång något vidröra dess motivering för grundskatternas afskrifning, enär Utskottet dervid med en ihärdighet, som vore värd en bättre sak idislar en hop oriktiga påståenden. Utskottet anser, att den mängd motioner, som under en lång följd af år och äfven vid denna riksdag, blifvit väckta i denna fråga, utgör ett bevis derpå, att önskan att grundskatterna måtte afskaffas är stor. Ja, det är gifvet, att denna önskan är stor hos dem, i hvilkas eget intresse det ligger att få dessa skatter borttagna. Jag hem-

ställer, om icke hvar och en, som har en skuld, skulle vara särdeles belåten om det kunde låta sig göra, att blifva denna skuld qvitt, blott derigenom att han slår sig tillsammans med andra, som äro lika skuldsatta som han, och skulderna efterskänkas blott genom att väcka förslag derom. Men icke kan denna önskan i och för sig utgöra en giltig grund för bifall till ett dylikt förslag. För mig är det dock alldeles likgiltigt, om ett sådant förslag väckes, och det skulle icke det minsta oroa mig om huru många som helst af ledamöterna i denna Kammare framkomme med dylika förslag, blott de icke lyckades få sitt sträfvande genomfördt. Utskottet afstår denna gång helt och hållet från att bevisa det rättmätiga i grundskatternas afskaffande och yttrar i detta afseende endast: "Att grundade skäl för en dylik öfvertygelse" (nemiigen den om grundskatternas olämplighet) "äfvén förefinnas, lärer icke kunna förnekas". Utskottet gör härmed slut på saken. Jag och de med mig liktänkande, behöfva således blott *förneka* riktigheten af detta påstående, och dermed hafva vi tillräckligt replikerat detsamma.

En föregående talare yttrade, att Friherre De Geer förklarar, att grundskatterna icke kunde betraktas annorlunda än såsom skatter, och att de derföre kunde afskaffas, när statens tillgångar sådant medgäfvé. Man har åberopat denna stora auktoritet, men jag kan sannerligen icke begripa hvad det gör till saken, antingen grundskatterna äro en skatt eller de antagit naturen af ränta. Frågan är, enligt mitt förmenande, blott den, huruvida grundskatterna lagligen tillkommit. Hvad nu skatterna i samhällets början vidkommer, så anser jag riktigt, att en särskild skatt lägges på jorden, ty då man utan betalning får hvad vår Herre har skapat, är det ej för mycket begärtdt, att man derför erlägger någon skatt. Näringsidkare och andra medborgare få sjelfva skapa sin egendom. Om man nu ville påstå, att grundskatterna icke tillkommit på rättvist sätt, så inverkar dock detta icke det ringaste på saken, ty, om dessa skatter i enlighet med då gällande laga former pålades jorden, så har de dåvarande skattejordegarnes protest deremot ingen betydelse, då ju det fjerde ståndet icke hade något privilegium på att ensamt kunna upphäfva de trenne öfriga ståndens beslut. Frågan om grundskatternas lagliga tillkomst torde härmed vara afgjord.

Återstår således blott frågan om dessa skatters billighet. I detta fall återkommer jag till detsamma, som jag förut sagt, eller att, då en person köper en jordegendom, som är besvärad af onera, så tager han naturligtvis detta i betraktande vid bestämmandet af köpeskillingens belopp och i och med köpet åtager han sig också att fullgöra dessa onera. Jag öfverger frågan om grundskatternas obillighet och går till Utskottets nästa argument. "I hvarje ändamålsenligt beskattningssystem", säger Utskottet, "böra de utskylder, som till fyllande af statens behof erfordras, så vidt möjligt är, vara jemt fördelade på hvar och en samhällsmedlem i förhållande till hans förmåga att dem bära eller på hvarje näring i förhållande till den inkomst densamma lemnar". Ja, detta tal om jemlighet mellan samhällsmedlemmarne upprepas ofta, men det är väl gifvet, äfvén med erkännande af riktigheten af ofvan anförda grundsats, att om staten har en egendom, böra inkomsterna deraf först användas för dess behof, innan skatter af hvad slag de vara må kunna komma i fråga att påläggas. Så-

ledes bör man i främsta rummet undersöka, huruvida staten har rätt att uppbära dessa grundskatter, och denna rättighet har ingen kunnat bestrida.

“Vidare” säger Utskottet “hafva i sednare tider talrika industrigrenar uppstått, hvilka, om äfven i betraktande tagas de allmänna besvär, som utom grundskatterna åligga jorden, vid jemförelse med jordbruket äro vida lindrigare beskattade“. Detta argument kan jag icke gilla, ty industriidkarne hafva, såsom jag nyss anförde, icke erhållit något af det allmänna utan måst sjelfva skapa sin egendom.

“För närvarande“, yttrar Utskottet vidare, “utvisa de till oföränderligt belopp kvarstående grundskatterna de största ojemnheter, ej allenast vid jemförelse emellan olika provinser och emellan olika orter inom samma provins, utan äfven emellan hemman, som äro till hvarandra närbelägna och i förmåner för öfrigt hvarandra ganska lika“. För den, som ser saken från den ståndpunkt jag innehar, är det dock alldeles likgiltigt, om grundskatterna äro olika för olika jordnaturer, ty efter vår åsigt eger ju jordinnehafvaren ej den del af jorden som motsvaras af den kapitaliserade grundskatten, och att en person eger mera och en annan mindre är ju ett förhållande, som åtminstone ej genom grundskatternas afskaffande kan förändras.

Vidare yttrar Utskottet: “Att jordbruksnäringen, såsom helt betraktad, är i förhållande till andra näringar tyngre beskattad, lärer äfven få antagas såsom gifvet“. Detta är ett faktum, som icke kan bestridas. Jag hänvisar dervid till hvad jag just nu yttrat och hvaraf lärer framgå, att denna beskattning är detsamma som att afkastningen delas mellan flera i stället för att tillfalla en, och detta är tydligen för jordbruket såsom industrigren alldeles likgiltigt.

Utskottets hufvudsakliga argument är det, att statens finansiella ställning för närvarande är sådan, att den medgifver en skattenedsättning. Jag vill icke ingå i någon granskning af Utskottets beräkningar i detta afseende; ty jag anser det tydligt, att ett bortskänkande af statens medel är alldeles samma sak, antingen dessa statens medel tillkomma genom att man upptager nya skatter eller underlåter att nedsätta de gamla med det belopp som ej vidare för statens ändamål erfordras, d. v. s. begagna öfverskotten dertill.

Utskottet vill att grundskatternas afskrifning skall fördelas på en längre tid samt yttrar slutligen: “Dertill kommer att i samma mån som tiden utsträcket förlorar det inkastet, att den ifrågavarande eftergiften skulle endast vara en de nuvarande innehafvarne af den skattskyldiga jorden tillfallande förmån, sin betydelse, och dess syfte att bereda sjelfva jordbruket en fördel framträder starkare. Det är ju emellertid gifvet, att fördelen af efterskänkningen tillfaller just den nuvarande egaren, då hvarje ny köpare får betala värdet af en skänk, som vid viss bestämd tid kommer att tillfalla honom såsom dåvarande egare af jorden.

Jag öfvergår nu till frågan om indelningsverket och Utskottets motivering för detsammes afskaffande. Innan jag öfvergår till denna del af Utskottets betänkande må det tillåtas mig fästa uppmärksamheten på, huru frågorna om grundskatterna och indelningsverket sammankopplats; och då Utskottets yttrande i denna del är detsamma som intet, upptages i stället

hvad Herr Sven Nilsson i Österslöt i sin vid denna riksdag väckta motion i ämnet yttrar: "Den ränta eller tionde, som blifvit indelt till rustning, är grundskatt och af samma egenskap som öfriga grundskatter, tillkommen på samma sätt och hvilande på lika rättsgrund som dessa skatter. Denna viktiga omständighet utgör ett sådant samband mellan frågorna om grundskatterna och indelningsverket, att dessa frågor icke kunna lösas hvar för sig och oberoende af hvarandra". Han anser således att frågorna om grundskatternas afskaffande och indelningsverkets upphäfvande stå till hvarandra i oskiljaktigt sammanhang, derföre att rusthållsräntan icke är annat än en vanlig grundskatt. Det är visserligen sannt, att indelningsverket och grundskatterna, hafva en viss beröring med hvarandra, derföre att en del af grundskatterna anslagits till rusthållet, men det är dermed icke sagdt, att de af denna anledning stå i ett oskiljaktigt sammanhang till hvarandra, och hvarföre ett särskiljande af dessa frågor skulle medföra oreda i beskattningsväsendet, det förstår jag icke.

I afseende på indelningsverkets afskaffande har Utskottet gjort processen kort. Utskottet anför så godt som inga skäl emot lämpligheten af vår indelta armé. Uti en i Första Kammaren vid denna riksdag väckt motion finner man ett yttrande om indelningsverket, betraktadt såsom militärisk institution. Motionären yttrar nemligen följande: "Indelningsverket är, som bekant, hos en stor del personer föremål för en särskild s. k. veneration, i så måtto att det anses för en inrättning, vid hvilken man under inga omständigheter får röra. För egen del har jag alltid funnit denna uppfattning af indelningsverket obegriplig och vittnande om bra ringa kunskap i vår svenska historia, af hvilken man lätteligen kan lära att vår militära storhet gick i qvaf, om icke samtidigt med indelningsverkets införande, så åtminstone samtidigt med de tider, under hvilka konsekvenserna af indelningsverket hunnit fullt utbilda sig". Motionären resonnerar vidare: "När det nu visat sig, att vårt land, innan indelningsverket infördes, varit en inför hela Europa i militäriskt hänseende framstående stat, men efter dess införande nedsjunkit till en obetydlighet, så lär man väl ej behöfva ur synpunkten af militärisk pietet hålla på en inrättning, hvilken på vår hufvudnäring, jordbruket, utöfvar ett så olidligt tryck". Jag tror dock, att den ärade motionären sjelf läst historien illa, då han icke vet att indelningsverket är äldre än från Carl XI:s tid. Har han då glömt, att våra segrar på Leipzigs och Lützens slätter vunnits till hufvudsaklig del af vår indelta armé, som sedan dess icke vanslägtats? Har han glömt den sista stora strid, som fördes af denna armé, som "frös och svalt och segrade tillika"? Men indelta arméens både förgångna tider tillhörande och nu lefvande representanter, både befäl och trupp, de stå alla för högt för att träffas af en sådan -- spark.

Jag har för öfrigt i Utskottets betänkande och motivering för anskaffande af indelningsverket, betraktadt såsom militärisk institution, icke funnit något annat skäl än det, att den "indelta arméen icke är lämplig såsom befälsstam för en armé, bestående af värnepligtige." Här återkommer man nu till det gamla talet om intelligensen. Hvad den verkliga intelligensen beträffar, kan man vara lugn för att den underkastar sig det befäl som föres äfven af den som utgått från lägre samhällsställning eller står på lägre bildningsgrad; och hvad vidkommer den intelli-

gens, som träder in i ledet från sin plats bakom pulpeten och disken, så tror jag, att den icke är större, än att man ganska lätt kan taga vara på densamma vid den indelta arméen. Men är arméen nu odugligare än förr, så tyckes dugligheten hafva öfvergått på rust- och rotehållare, som nu hafva blifvit generaler allesamma.

Jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet på hvad Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet yttrade angående tiden då man kunde motse ett nytt armé-organisationsförslag. Såsom Herrarne veta, har man förut i denna Kammare hört uttalanden, som inneburo att man hade anledning att redan till nästa riksdag förvänta från regeringen ett armé-organisationsförslag, afseende antingen indelningsverkets bibehållande eller dess upphörande. Jag vet icke om det är med rätt eller orätt, man väntat, att detta förslag skall komma att framläggas redan vid *nästa* riksdag. Det hade således varit onödigt att nu komma med här ifrågasatta skrifvelse, ty kostnaderna för upprätthållandet af en armé utan indelningsverket får man känna, då regeringens förslag blir framlagdt, och då är det tids nog att pröfva frågan om indelningsverkets vara eller icke vara. Då emellertid Herr Statsrådet numera känner att grunden, hvarpå Riksdagens majoritet önskar att organisationsförslaget bygges, är den allmänna värnepligten samt indelningsverkets upphörande, och således hans arbete förenklats, har det förefallit mig besynnerligt, att han förklarat det, det icke vore säkert, att det nya armé-organisationsförslaget kunde redan nästa riksdag för representationen framläggas, utan att dermed antagligen komme att dröja ett eller annat år. Då emellertid majoriteten synes vara tillfredsställd med denna förklaring, förstår den antagligen skälet till hvad som förefallit mig besynnerligt.

Jag hade för min del gerna velat framställa ett yrkande, ty jag håller på vår indelta armé och skulle önskat ett armé-organisationsförslag i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af regeringen vid 1871 års riksdag framlagda, men något utveckladt i den riktning, att äfven det beridna rusthällets skyldigheter, för så vidt sådant kunnat ske, blifvit bestämda vissa penningafgifter; men jag vill icke längre upptaga Kammarens tid utan inskränker mig till att yrka rent afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr Key: Tänker jag på den förändrade ställning dessa frågor i dag intaga emot då de för två år sedan i sammanhang med försvarsverkets omorganisation voro å bane, tänker jag mig tillbaka till striderna på detta rum, till pressens agitationer, till alla opinionsyttringar och folkmöten i våra städer och jemför jag hvad som då var ögonblickets tillkonstlade fältrop och lösen med det betänkande som här föreligger, så må man icke undra, att det förefaller mig som vore allt en dröm. Ja, så underbart är det omslag, som under denna korta tid egt rum i den allmänna opinionen. Och frågar jag mig efter anledningen till denna förändring i tänkesättet, frågar mig, om den är att söka deri, att de flesta och bäste talare vid riksdagen förfaktat reformen, så måste jag härfå svara nej. Har pressens förnämsta organer lemnat densamma ett kraftigt understöd? Nej, tvärtom har denna fråga trots motståndet från Kamrarnes talangfullaste och mest framstående män, trots tidningspressens

fiendtliga angrepp och trots regeringens ihärdiga motstånd arbetat sig fram till denna gynsamma ställning. Och detta måtte väl, om något, vara ett bevis på den "tysta kraften," på sanningens inneboende egna segerförmåga, och en tröstefull försäkran om det rättas slutliga framgång.

Det kan nu, mine Herrar, vara oss temligen likgiltigt om vi tillförene vid denna frågas behandling varit beskylda för att blott ledas af egenlyttiga intressen, om understundom tonen emot oss i denna Kammare varit skarp och bitter, ty sanningen har segrat; och det hofsamma sätt hvarpå frågan i dag af våra motståndare på få undantag när, behandlats, gifver oss ock anledning hoppas, att, sedan den en gång blifvit afgjord, försoningens timma ej skall vara långt aflägsen. Ja, det kommer att gå på samma sätt med denna fråga, som med representationsfrågan, oakadt denna är af ännu större vikt, och af långt mer i våra samhällsförhållanden ingripande beskaffenhet. Sverige skall äfven lösa den nu föreliggande lika fredligt, lika ädelt, som representationsfrågan år 1865.

Jag vill icke här inlåta mig på någon undersökning af den mycket omtvistade frågan om dessa grundskatter äro till sin natur att betrakta såsom skatter eller räntor. Den ärade talare, som sist hade ordet, yttrade härom, att för honom vore sjelfva namnet likgiltigt, blott man vore försäkrad om, att skatten eller räntan eller hvad man vill kalla den från början lagligen tillkommit. Ja, det må icke förnekas att ju dessa grundskatter tillkommit på ett lagligt sätt, ty representationen har med sitt maktspråk framkallat dem och sedermera bibehållit dem, och den klass af medborgare, som tryckts af dessa skatter, den har alltid befunnit sig bland minoriteten. Men denna minoritet har aldrig försummat att under århundradenas lopp söka ändring i detta majoritetens beslut, den har under sekler alltjemt vädjat till framtiden och derunder erlagt sin vadeskilling i dessa dryga skatter, och sålunda under hela tiden från riksdag till riksdag hållit fatalietiden öppen. Men om vi således än skulle antaga att grundskatternas påläggande skett på ett lagligt sätt, så låtom oss vända om satsen och fråga, om det riksdagsbeslut, hvarigenom de komme att afskaffas vore mindre lagligt? Det må ligga ett tragiskt öde deri, att en ny riksdagsmajoritet beslutar att afskaffa en orättvisa, som en annan riksdagsmajoritet genomdrifvit, men icke kan man förneka det ena vara lika lagligt som det andra? Och dessutom, icke får man i fråga om beskattningssystem och försvarsväsen vara mera kines än i andra frågor, men det är just *det* som våra motståndare tyckas vilja glömma. Intet står stilla, allt utvecklas, beskattningsgrunder och försvarsgrunder likaväl som handel och näringar, vetenskap och skön konst, och hvad som en gång kunnat anses vara *högsta rätt*, det slutar med att en gång vara *högsta orätt*.

Man har påyrkat dessa grundskatters bibehållande äfven af det skäl, att de utgöra en ständig och säker samt ganska betydlig del af statens inkomster. Men Utskottet har i sitt betänkande genom den tabellariska öfversigt det deri lemnat, tydligen visat, att dessa statsinkomster spelat en helt annan role för 40 år sedan, än de nu göra. Då, år 1833, utgjorde grundskatterna något mer än en tredjedel af statens hela inkomst; år 1872 uppgingo de deremot till endast en niondedel deraf. Ser man sålunda saken uteslutande ur statsekonomisk synpunkt, visar det sig, att

grundskatterna numera äro af långt mindre betydelse för staten än tillförene. Och tror man verkligen att ett omslag härutinnan skulle kunna inträffa, då man ser i hvilken kolossal tillväxt vår jernvägstrafik är stadd, och dervid tager ytterligare i betraktande de betydande jernvägsanläggningar som dels redan äro under arbete, dels inom en snar framtid skola påbörjas. Sådant vore först möjligt om i en framtid fienden eröfrade större delen af vårt land och toge våra jernvägar ifrån oss. Men under fredens år, de må vara gynsamma eller ogynsamma, de må medföra rika skördar eller missväxt, riklig penningtillgång eller penningkriser, skall alltid trafiken å våra jernvägar utgöra för staten en inkomstkälla, så riklig och så pålitlig, tillväxande årligen med millioner, att, enligt min tanke, staten utan fara kan göra den jemförelsevis obetydliga uppoffring af några hundra tusen riksdaler årligen, som nu genom grundskatternas borttagande är i fråga.

En ärad talare, Grefve Posse, vidrörde i sitt anförande, hurusom fordom all beskattning hvilade på jorden, och måste så göra, emedan det då ej fanns andra beskattningsbara förmögenhets kategorier. Förhållandena hafva nu förändrats. Det har roat mig att göra en beräkning öfver de sista årens bolagsbildning i vårt land, och det har då visat sig, att de bolag, som under de tre sista åren uppstått, representera ett rörelsekapital, hvars minimibelopp uppgår till 121,723,528 riksdaler och maximibelopp till 264,834,878 riksdaler. Det har sålunda vuxit upp bolag och industriella företag, som röra sig med en ganska betydande del af vårt lands förmögenhet, och denna förmögenhet har genom deras verksamhet blifvit alltmer och mer rörlig, derigenom att kapitalen hafva efter hand lossats från jorden, der de förut varit intecknade, och nedlagts i bankinrättningar i ångbåtsbolag, i fabriksbolag och mångfaldiga andra industriella och kommersiella företag. Kan det nu vara riktigt att bibehålla vårt föräldrade feodala beskattningssystem, enligt hvilket ännu de flesta och drygaste skattebördorna fortfarande hvila uteslutande på jorden, och blir det icke mer och mer orättvist att dessa från jorden numera lösta kapitaler, sedan bevilningsafdraget borttogs, i viss mån skola vara skattefria!

Låt om oss taga ett exempel! En hemmansegare, hvars hemman består af mager jord och lemnar ringa afkastning, disponerar på sina egor ett vattenfall, men kan icke, i saknad af erforderliga kapitaler, tillgodogöra sig fördelarne deraf. Han upplåter dispositionsrätten öfver detta vattenfall till ett aktiebolag, som för drifvande af ett industriellt företag derstädes gör storartade anläggningar, sätter en fabriksrörelse i gång och engagerar socknens halfva befolkning i sin tjänst. Näväl! Denna hemmansegare får ensam underhålla vägen till hemmanet och fabrikerne, under det bolaget på samma väg transporterar varor till millioner riksdalers värde; han får ensam vidkännas utskylderna till försvarsverket och för socknens halfva befolkning bygga och underhålla kyrka. Men å andra sidan uppstå lika stora missförhållanden. Samma halfva antal af socknens innevånare är uteslutet från rättigheten att välja sin prest, denna rättighet utövas af hemmanets egare. Nej, det nuvarande tillståndet är outhållbart. Vi *måste* genomföra en reform i våra gamla, antiqverade och i hvarandra invecklade förhållanden, på det vi måtte få ett beskatt-

ningssystem, grundadt på principen om likställighet mellan rättigheter och skyldigheter.

Vi må därför i sanning prisa oss lyckliga när nu, såsom det vill synas, dessa reformer kunna så lugnt, så fredligt genomföras, att efter blott några få års förlopp de skilda meningarne icke stå skarpare och oförsonligare gent emot hvarandra, än att under samma korta tidrymd en stor sanning kan arbeta sig fram och en viktig fråga nalkas en lycklig lösning. Om en motion, som visar sig hafva så mycken inneboende lifskraft, behöfver man icke misströsta; jag vågar säga att den är oförgånglig. Så länge landets stora frågor lösas på det sätt, som representationsfrågan 1865 och såsom i dag synes komma att ske med denna viktiga fråga, så länge skall Sverige intaga en framstående plats och häfda densamma inom nationernas krets.

Det har under diskussionen yttrats åtskilligt till indelningsverkets försvår. Jag har för min del vid föregående tillfällen så ofta klandrat indelningsverket och derom sagt så mycket, som jag nu ej vill besvåra Herrarne med att återupprepa. Men jag ber att ännu få tillägga några få nya anmärkningar, föranledda af den sednast förflutna tidens erfarenhet, och hvilka ytterligare visa, att indelningsverket är en föråldrad institution.

En hvar af oss känner, huru under de sista åren alla arbetslöner stigit, huru en vanlig arbetskarl nu för tiden *kan* förtjena 2 à 3 R:dr och i de norra provinserna ända till 6 à 8 R:dr om dagen. Tror då någon af Herrarne, att man hädanefter, då man fordrar att manskapet vid den indelta arméen skall öfvas dubbelt mot förr, då det kommenderas än hit och än dit på fältmanövrar och till korporalskolor — att man skall kunna anskaffa en rekryt för samma kostnad som hittills, att icke rekryten, då man erbjuder honom legan, skall finna den alltför knapp, medveten som han är om grundfordran hos vår tids alla arbetande klasser: "ökadt pris på minskadt arbete?" Jag har ett ytterligare stöd för denna min åsigt genom uppgifter, hvilka jag till en början hört nämnas man och man emellan, men å hvilka jag sedermera skaffat mig bekräftelse i Landtförsvarsdepartementets kommando-expedition, uppgifter angående antalet rymningsbrott, som under de tre sista åren begåtts i vår svenska armé. Det visar sig nemligen af dessa, att antalet förrymda soldater från de värfvade regementena uppgått under åren 1870 till 78, 1871 till 176 och 1872 till 227 man, och från indelta arméen under samma år till respective 88, 127 och 114 man samt att vid vissa regementen, såsom Elfsborgs och Helsingeregementen, antalet förrymda indelta soldater uppgått ända till 3 à 4 procent. Dessa siffror, mine Herrar, utgöra ett talande bevis därför att institutionen är föråldrad och skall, om det fortgår så som det hittills gjort, upplösa sig af sig sjelf. Man kan verkligen på densamma tillämpa den bild, Justitie-statsministern i går i Första Kammaren använde, då han frågade, om icke indelningsverket är ett träd, som förlorat sin lifskraft och numera blott stode till hinders.

Nåväl — svara våra motståndare oss — när Ni påyrka indelningsverkets afskaffande — låt vara att vi gifva efter, låt vara att indelningsverket kommer bort — ären J då villige att sätta något annat kraftigt i stället!

stället! Men, mine Herrar, jag frågar eder igen, hvad hafven J för rätt att hysa ett slikt misstroende? Man påstod ju när det var fråga om friköpningsrättens upphörande vid beväringsmanskapets vapenöfningar, att Andra Kammarens majoritet aldrig skulle gå in derpå. Hur gick det? Nu påstår man att samma majoritet icke skall gå in på någon utsträckning af värnepligten. Kom då fram med ett klokt förslag! Vi hafva sagt att vi ej vilja hafva det preussiska systemet infördt i vårt land, men vi hafva aldrig sagt att vi icke gerna vilja hafva ett starkt försvar, en väl öfvad stam, högt utbildade specialvapen och en utsträckt värnepligt samt gerna underkasta oss ökade uppoffringar för detta måls vinnande. Deremot vilja vi aldrig låta förleda oss att tro, att detta mål blott skulle kunna vinnas genom det preussiska systemet. Sverige, kringflutet af haf och med en flotta till sitt kustförsvar, skall aldrig behöfva göra sådana försvarsansträngningar, som det eröfringslystna Preussen ansett för sig nödvändiga med imaginära gränser, omgifvet som det är af mäktiga grannar, som det nyss besegrat, och med hvilka det måhända snart väntar nya krig. Jag är för min del öfvertygad om, att, när det en gång gäller att fatta ett sista afgörande beslut om ett fullt betryggande, men efter våra förhållanden lämpadt försvar, denna Kammarens majoritet skall biträda detsamma; och förr än motsatsen inträffat, är man icke berättigad att, såsom de Herrar gjort, hvilka ifrå för indelningsverkets bibehållande, uttrycka sitt tvifvel; nej, hvar och en skall efter måttet af sina krafter och sin förmåga befinnas villig att medverka till frågans lösning på de i Utskottets betänkande angifna grunder.

Det är *detta* jag velat uttala, och att jag för min del yrkar bifal till Utskottets förslag faller af sig sjelf.

Med Herr Key instämde Herrar *O. B. Olsson, Jonas Jonasson i Gullaboås, Jonas Peter Nilsson, Erik Olsson och Johan Erik Johansson.*

Herr Grefve Björnstjerna: Herr Talman, mine Herrar! Jag skall icke trötta Herrarne med att ingå i någon granskning, huruvida Utskottet i sin deduktion om grundskatternas afskrifvande har rätt eller icke. Lika litet vill jag inlåta mig i någon betraktelse öfver det mer eller mindre befogade i Utskottets förfarande att med hvarandra sammanblanda två så viktiga frågor, som den om grundskatterna och den om försvarsverkets omorganisation. Lika med Grefve Sparre anser jag nemligen den sednare frågan vara af så stor vikt för vårt land, att hvarje annan i jemförelse med denna blifver en småsak. Om man betraktar den närvarande ställningen i Europa, ser hvad andra länder göra för betryggande af sitt försvar och särskildt hvilka kraftåtgärder stormakterna vidtaga för att utöfva tryck på de smärre staterna, skall man finna det vara aldeles oundgängligt för vårt framtida sjelfbestånd att äfven vi i tid äro betänkta på genomförandet af ett betryggande och efter våra förhållanden lämpadt försvar. Att det närvarande tillståndet är ohållbart, och att intet annat medel finnes för betryggande af det dyrbaraste vi ega, vårt oberoende, än en utsträckning af den allmänna värnepligten, derom torde numera,

litet hvar kommit till insigt. Under sådana förhållanden vill jag se bort ifrån alla de möjliga ofullständigheter, som i Utskottets hemställan förefinnas, samt förklarar, att jag i principiellt hänseende förenar mig med detta förslag, åt hvilket jag af hjertat önskar all framgång. Jag är särskildt tacksam för det yttrande, Herr Chefen för Landtförsvars-departementet nyss afgifvit, öfvertygad som jag är, att det förslag regeringen kommer att framlägga blifver grundadt på ett verkligt utsträckande af den allmänna värnepligten. Herr Krigsministern har redan behagat tillkännagifva, att förslaget kommer att afse icke allenast upprättandet af en stark och talrik stam, utan jemväl ett sådant anordnande af manskapets öfningar, att derigenom kan vinnas den trygghet vi behöfva. Men då jag förklarar mig i principen godkänna Utskottets hemställan, måste jag på samma gång tillkännagifva, att, enligt min uppfattning, förslaget sådant det nu föreligger, icke kan oförändradt antagas. Jag tillåter mig att helt kort angifva skälen för denna min åsigt. Utskottet börjar sitt förslag sålunda: "a) att då till nästa riksdag lärer vara att från Kongl. Maj:t förvänta förslag till ny organisation af landets försvarsväsen, antagligen grundadt på en vidsträcktare tillämpning af den allmänna värnepligten, Riksdagen måtte o. s. v." Nu har Herr Krigsministern nyss förklarar att *till nästa riksdag* ett dylikt förslag icke är att förvänta, samt att den nya organisationen af vårt försvarsväsen, som af regeringen kommer att föreslås, *verkligen*, således icke *antagligen*, kommer att grundas på en vidsträcktare tillämpning af den allmänna värnepligten. Utskottets ordställning i denna del torde då icke längre vara hållbart. Jag kommer nu till en viktigare anmärkning. Utskottet säger nemligen vidare: "att Riksdagen måtte — med tillkännagifvande att Riksdagen, i likhet med Särskilda Utskottet vid 1871 års urtima riksmöte, ansett att den indelta arméen icke är tillräcklig för landets försvar, icke heller lämplig såsom befälsstam för en armé, bestående af värnepligtige, samt att till följd deraf en befälsstam bör bildas ur de värnepligtiges led mot den ersättning af statsverket, som kan blifva erforderlig, och således den indelta arméen icke vidare blifva hvarken lämplig eller behöflig för åstadkommande af ett för landets sjelfständighet betryggande och efter våra förhållanden lämpadt försvar — i underdånighet anhålla" o. s. v. Jag har redan vid föregående öfverläggningar om vårt försvarsväsen framhållit det i min tanka högst okloka deri, att på förhand förklara hvad vi hafva vara komplett odugligt, detta innan man ännu vet hvad man får i stället. En dylik förkastelsesdom öfver vår indelta armé är dessutom fullkomligt obefogad. Man säger att våra indelta soldater icke äro lämpliga såsom stam och hemtar stöd för detta påstående i den omständighet, att antalet rymningsbrott bland dessa under sednare tider ökats samt under sista året uppgått till ett antal af 114. På samma gång upplyser man dock att under sistnämnde tid icke mindre än 227 soldater vid värfvade regementen gjort sig skyldiga till samma förbrytelse. Jag föreställer mig, att detta snarare utgör ett bevis för den indelta arméens företråde framför den värfvade; eller just det slag stamtrupper man i de indeltas ställe här förordar. Jag ser åtminstone icke häri någon anledning att utbyta vår indelta armé mot en annan för dryga penningar anvärfvad stam. Man säger vidare att den indelta soldaten icke är lämplig som instruktör, han saknar nemligen den öfning

och den intelligens, som kommer att erfordras för ledning af hela nationens vapenföra ungdom. Jag ber härvid att få erinra om förhållandet i Preussen, der största antalet underofficerare och korporaler utgöres af rekapitulanter med ingalunda högre bildning än den våra soldater vid regementsskolorna erhålla. För att leda en beväringssyngdom erfordras framför allt stadga, ordning, lugn och pålitlighet. Just dessa egenskaper besitta vår indelta soldat i högre grad än manskapet vid hvarje annan stamtrupp. Det är visserligen sannt, att han saknar tillräcklig öfning, tillräcklig yrkesskicklighet. Men detta är icke hans fel, utan deras, som icke bereda honom tillfälle att vinna denna skicklighet, med andra ord icke bevilja tillräckliga anslag dertill. Indelningsverket må hafva stora fel, jag är den förste att erkänna detta, men det har också stora förtjänster, deribland den hängifvenhet för befälet, den uppmärksamhet, goda vilja och pålitlighet, som utmärker den svenske soldaten, jag vågar upprepa det ännu en gång, framför hvilken annan Herrarne kunna upp-leta. Att då förklara att dessa trupper skulle vara olämpliga att såsom stam leda beväringsskapat, förefaller mig väl mycket obetänksamt. När dertill kommer att denna Utskottets åsigt icke lär komma att godkännas af Första Kammaren, hvilken för sin del förkastade 1871 års Särskilda Utskotts betänkande, torde denna punkt utan skada kunna ur betänkandet utgå.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten på sista delen af Utskottets hemställan, hvilken lyder som följer: "börande den antagna arméorganisationen träda i verkställighet först sedan nämnda stadganden om rustnings- och roteringsbesvärens samt grundskatternas afskaffande likaledes blifvit af Konung och Riksdag antagna." Jag ber om ursäkt, om jag stannar i förlägenhet vid att nämna denna del af förslaget vid dess rätta namn; jag vore verkligen frestad kalla den *ruskig*. Utskottet medgifver, att landet icke har något betryggande försvar; men icke för thy förklarar det, att intet ordnande af försvarsverket får *bifallas* förr, än *vi jordbrukare* fått våra enskilda intressen tillgodosedda. Jag hemställer till Herrarne om något dylikt bör blifva i Riksdagens beslut. Efterverlden skall säkert då med lika stor förvåning som harm läsa våra protokoller.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, får jag föreslå, att Kam-maren fattar ett så lydande beslut: "a) att då från Kongl. Maj:t läres vara att förvänta förslag till ny organisation af landets försvarsväsen, grundad på en vidsträcktare tillämpning af den allmänna värneplikten, Riksdagen måtte i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, under förutsättning och vilkor att en på sådan grundval byggd, efter våra förhållanden lämpad och för landets sjelfständighet fullt betryggande armé-organisation varder af Konung och Riksdag antagen, i sammanhang med ofvannämnda förslag, i nåder föreslå stadganden, genom hvilka efter en måttstock af 3 procentsårlig afskrifning, ej mindre rustnings- och roteringsbesvären med deraf härflytande kostnader, komme att efter hand minskas och slutligen försvinna, än äfven grundskatterna upphöra mot det att jordbruksfastigheten åsättes bevilling efter samma grunder som gälla för all annan fastighet." Och får jag hos Herr Talmannen vördsamt an-hålla om proposition på bifall till detta mitt förslag.

Herr Carl Anders Larsson: Jag har egentligen begärt ordet för att uttrycka min belåtenhet deröfver, att min fordne motståndare i denna fråga, Herr Werner Ericson, som en gång förut tagit mig i upp-tuktelse, icke gjort det denna gång. Hvad sjelfva saken beträffar, får jag tillkännagifva att, huru besynnerligt det än kan förefalla, då jag i min motion blott fordrat den lilla rättvisan, att egarne af skattejord skulle sjelfva få betala grundskatterna, jag likväl kommer att ingå på Utskottets förslag. Man har sagt mig, att det sätt att lösa frågan, hvilket jag förut förordat, numera är en öfvervunnen ståndpunkt, och jag har äfven sjelf kommit underfund dermed, och således är det icke värdt att hålla på det förslag till grundskatternas afösnings jag framställt. Jag hvarken hörde eller uppfattade Herr Werner Ericsons argumenter mot Utskottets be-tänkande, men en sednare talare, Herr Grefve Björnstjerna, har gifvit mig anledning att i någon mån bemöta hvad han anförde. Han yttrade, att Utskottet icke haft rätt att sammanbinda grundskattefrågan med den stora frågan om ny organisation af landets försvarsväsen. Jag var äfven en tid af samma tanke som han, men jag är det icke längre. Man bör ihågkomma, att det icke är jordbrukarne, som påyrkat en ny arméorga-nisation, utan detta yrkande har kommit från ett annat håll. Frågan derom har ock rönt mycket motstånd af jordbrukareintresset, som hållit på sin gamla käpphäst, nemligen grundskatternas afskaffande. Då man nu vet att regeringen önskar ett och folket ett annat, så har man ock varit berättigad att sammanbinda de båda frågorna. Talaren yttrade vi-dare, att man icke heller bort sammanbinda dessa frågor och ovilkorligen fordra, att ett förslag till ny arméorganisation måtte framläggas till *nästa* riksdag, då vi nu hört Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet förklara att sådant icke kan medhinnas. Men i detta fall bör man respektera försigtigheten från Herr Statsrådets sida.

Det gamla talet om den rysliga orättvisan af dessa skattelindringar på andra samhällsklassers bekostnad tillhör ock en nu öfvervunnen stånd-punkt, ty granskar man statens nuvarande finansiela ställning, så finner man, att staten ej behöfver låna ett öre för bestridande af sina utgifter, med undantag dock af jernvägarne, för hvilka vi anse oss fortfarande böra upplåna penningar och sedan låta jernvägarne betala sig sjelfva. Således kan man icke längre påstå, att grundskatterna äro behöfliga för att upprätthålla våra institutioner. Men säger man, då statsinkomsterna nu äro så stora, hvarföre gör man då ej skattenedsättningar på andra håll? Ja, det vore nog rättvist, och skattegodsegarne skulle icke hafva något deremot, om de sjelfve sluppe att kontribuera till andra titlar. Då vore en skattenedsättning på andra håll rättvis, men då grundskatterna äro orättvisa, ty de drabba endast en ringa bråkdel af det svenska folket, böra dessa skatter i främsta rummet borttagas. Hvad kostar dessa skatter? Jo, alla våra kamerala embetsverk och kontrollörer. Hvilket besvär för-orsaka icke dessa skatters debiterande, uppbärande och kontrollerande! Det är väl santt, att genom 1869 års förordning någon förenkling i uppbördsväsendet skett, men förut behöfdes ett helt studium för att verk-ställa debiteringen i ett enda fögderi. Man måste således erkänna, att grundskatten är en olämplig skatt. Ser man saken äfven ur en annan synpunkt, kommer man till samma slutsats. Lätom oss t. ex. betrakta

jordbruket i dess praktiska läge. En person eger ett skattehemman med medelmåttig afkastning och icke alltför dryga onera. Af gårdens afkastning åtgår i medeltal hälften för gårdens skötsel efter beräkning nemligen af förr gällande arbetspris eller en R:dr om dagen. Nu hafva dock arbetslönerna stigit till minst dubbla beloppet mot förr; hvar skall då skattejordsegaren taga penningar för att betala skatten till staten, då gårdens hela afkastning icke förslår till mera än att bestrida omkostnaderna för dess skötsel? Man har sagt att i krigstid äro grundskatterna goda att hafva för staten; men huru slår detta ut i verkligheten? Jo, då staten behöfver dessa skatter, kan skattejordsegaren icke betala skatten, ty han kan knappt föda sig sjelf än mindre bidraga med något till statens behof.

Jag anhåller att ingen måtte motsätta sig det lilla skrifvelseförslag, som nu är i fråga. Uttryckena deri äro visserligen något sväfvande, och jag tror att Herr Carl Ifvarsson varit försigtigare, men vi anförtro oss åt regeringen och förvänta, att den ej skall föra oss in i någon "rättfälla", såsom en föregående talare yttrade, utan på öppna fältet såsom hittills. Jag hysar den varma förhoppning, att vi ifrån regeringen skola erhålla ett godt armé-organisationsförslag, och yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herrar *Kjellman, Peter Carl Andersson, Christen Assarsson* och *Bolin* förenade sig uti Herr Carl Anders Larssons yttrande.

Herr Olof Nilsson: På de skäl Utskottet anfört vill jag yrka bifall till föreliggande förslag, och jag hoppas att regeringen utan dröjsmål skall föreslå sådana stadganden, som kunna tjena till det efterlängtade målets vinnande.

Herr Biesert: Sedan denna fråga redan blifvit så mycket och så utförligt dels omordad och dels omskrifven, skulle det måhända vara förmåtet af mig att något vidlyftigare yttra mig i densamma, hvarföre jag ock begärt ordet endast för att tillkännagifva det jag kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Friherre Gripenstedt: Jag lofvar på förhand att icke länge besvära Kammarerna, men jag måste ändock yttra några ord med anledning af hvad den ärade ordföranden i Stats-Utskottet nyss andragit, dervid särskildt vändande sig till mig personligen.

Han värdjade till mig, huruvida jag gillade det närvarande *skattesystemet*. Jag får då säga, att jag icke med visshet förstår, hvad han menade med detta ord. För min del har jag trott, att ett "skattesystem" utgjorde hela sammanfattningen af de olika sätt, hvarpå staten förser sig med tillgångar för sina särskilda behof, och att i dessa inkomster inginge, såsom hos oss, ordinarie skatter och andra tillgångar samt derjemte åtskilliga extra inkomster såsom tullmedel, bränvinsmedel, jernvägstrafikmedel, skogsmedel m. fl., hvilka som vi veta nu stigit till en anseelig höjd, anser jag för ingen del såsom oriktigt. En klok uppställning och anordning af dessa tillgångar är väl hvad som egentligen bör kallas skattesystem, men icke

den speciela frågan, huruvida grundskatter skola finnas eller icke. Denna fråga har för öfrigt blifvit så mycket debatterad, att jag icke nu vill upptaga den; men jag vill likväl upptaga den ärade talarens yttrande, att Friherre De Geer — hvars omdöme och åsichter i politiska frågor jag högt värderar, och hvars person jag under ett långt samarbete haft tillfälle lära känna och uppskatta — var den förste, som hade mod att offentligen säga det grundskatterna icke voro räntor utan skatter. För min del kan jag icke fatta, att det ligger något synnerligt mod i att säga en sak, som är majoriteten synnerligt behaglig, och hvaruti denna finner ett stöd för sina åsichter; tvärtom är det när man säger något som smakar denna majoritet mindre väl, som modet kan pröfvas. Herr Friherre De Geer sade emellertid sjelf, utan att dock låta detta sitt yttrande åtföljas af någon bevisning, att grundskatterna helt och hållet hade naturen af räntor, men att det icke kunde uppgifvas *när* de blefvo räntor. För min del vågar jag emellertid påstå, att det icke är så synnerligen svårt att säga, just när dessa skatter helt och hållet öfvergingo och införlivades med begreppet ränta. Först och främst skedde detta den 23 Februari 1789, då Gustaf den III förklarade såsom ett dyrbart privilegium för Bondeståndet, och som det alltid har betraktat såsom ett palladium för sina rättigheter, att inga grundskatter skulle vidare förändras, utan everdeligen blifva en orubbad ränta. För det andra var det den 11 Maj 1855 då, genom Kongl. kungörelse, sättet för dessa räntors utgående till så väsendtlig grad ändrades, att man nästan kan säga det de endast derigenom helt och hållet bytte natur. Det var en oförneklig obillighet, som icke nog kunde behjertas, att en stor samhällsklass var betungad med skyldighet att leverera sina räntor in natura samt föra dem dit indelningshafvarne ville bestämma, eller ock betala dem med det lösningspris som af indelningshafvarne bestämdes. Genom nyssnämnde kungörelse blef lösningspriset fastställt efter en viss medelberäkningsgrund, som efter rättvisa grunder fastställdes. Slutligen var det den 23 Februari 1869, då genom nådig förordning alla dessa räntor en gång för alla fixerades till visst penningbelopp. Sålunda hafva grundskatterna från att vara föränderliga skatter, såsom våra bevillningar och alla andra skatter, till sin natur blifvit räntor, d. v. s. en statens egendom, som utgår af hemmanen och, som alldeles obestriddigen för en stor del af dessa, nemligen fordna kronohemman och nybyggen som blifvit skattlagde, är grundad på speciela aftal, och som sålunda omöjligen kunna sägas annat än hvilat på den strängaste rättsgrund. Att staten icke bör skänka bort denna egendom är en naturlig följd af den axiomatiska sats, som den ärade ordföranden i Stats-Utskottet mycket riktigt uppställde, att nemligen till landets försvar erfordras i främsta rummet penningar, och då torde väl icke första åtgärden böra vara att man bortskänker de tillgångar man eger. Det är för öfrigt alldeles icke fråga om att efterskänka endast 300,000 R:dr, som skulle blifva årliga afskrifningsbeloppet, utan om ytterligare 300,000 R:dr för hvarje följande år under 40 års tid, så att vid slutet af denna tid staten skulle hafva skänkt bort helt enkelt 10,000,000 Riksdalers årlig inkomst; hvilka det dock torde vara godt att hafva kvar när det blifver fråga om ett ordnad försvar. Och detta försvar, sanna mina ord, mine Herrar! kommer icke att ordnas utan betydliga tillskott. Man gör sig falska illusioner, om man tror, att

de goda åren skola räcka evinnerligen, och att de icke endast medgifva en årlig miskning af 10,000,0000 R:dr i statens ordinarie inkomster utan äfven räcka till att förse staten med medel till fyllandet af alla de högst nödiga behof. som staten för öfrigt äfven har.

Man har uppställt såsom nyttigt och nödigt för jordbruket att göra lindringar i afseende på de bördor och besvär som trycka detsamma; såsom t. ex. väghållning, skjuts m. m.; och sådant har jag heller aldrig någonsin satt mig emot. Under hela min politiska bana har det tvärtom alltid varit min lifligaste önskan att bidraga till borttagande och lindrande af allehanda onera, som synts mig vara för mycket tryckande eller obilliga; men att bortskänka statens medel på ett sätt som ingalunda är hvarken billigt eller mot andra samhällsklasser rättvist, dertill vill jag aldrig lemna min röst.

Herr Hjelm: Jag skall ej sätta Kammarens otålighet på något svårare prof, utan blott nämna att under förutsättning att frågan i detta sammanträde kommer att afgöras, vill jag nu endast i korthet tillkännagifva, att jag förenar mig med dem, som yrkat bifall till Stats-Utskottets förslag. Skulle åter afgörandet uppskjutas till följande plenum, förbehåller jag mig att då åter få yttra mig i frågan.

Herr Friherre *Ericson* som begärt ordet, förklarade sig instämma i yrkandet om bifall till Utskottets förslag.

Herr Törnebladh: Då jag nu går att i korthet tillkännagifva, att jag kommer att rösta *emot* Stats-Utskottets förevarande hemställan, hufvudsakligen under åberopande af Herrar Bomans och Casparssons anföranden, ber jag få tillägga, att jag icke anser, att det bestämda omdöme Utskottet uttalat rörande indelningsverkets olämplighet och obehöflighet bör godkännas under den form, hvori det blifvit uttryckt, icke ens efter den slags sanktion, som deråt gifvits från statsrådsbänken. Jag medgifver gerna, att åtskilligt kan vara mot indelningsverket att anmärka, och jag är äfven villig att bidraga till en på billighetens grund ställd lösning af grundskattefrågan, men jag vill ingalunda bygga lösningen af denna sednare fråga på förhoppningens lösa sand, genom att låta den bero på antagligheten utaf den försvarsplan, som regeringen ämnar framlägga, och för hvars godkännande någon bestämd visshet icke finnes. Jag önskar fördenskull rösta med dem som yrka återremiss.

Herrar *Gjerling*, *Silfverstolpe* och Friherre *Cederström* instämde med Herr Törnebladh.

Herr Friherre af Schmidt: Jag skall vara ganska kort. Jag vill blott hafva till protokollet anført min åsigt i frågan.

När Stats-Utskottet i dess kläm åberopat det af Särskilda Utskottet vid 1871 års urtima riksmöte afgifna utlåtande, och jag då icke kunde instämma i detta utlåtande, samt jag ej heller förändrat åsikter sedan dess, är det mig omöjligt att biträda det nu föreliggande utskottsförslaget. Jag

anhåller derföre att få förena mig med dem, som yrkat återförvisning af betänkancket till Stats-Utskottet.

Herr Peter Olsson: Jag ber den ärade Kammaren ursäkta, att jag yttrar några ord, men min ställning i förevarande fråga ålägger mig att i största korthet redogöra för de motiv, hvilka föranledt mig att biträda Stats-Utskottets förevarande förslag.

Det har, då jag tager hänsyn till sakkunniga personers omdöme, synt mig tydligt och klart, att en förändring af vårt försvar är af behofvet högeligen påkallad, och att man för närvarande icke kan anse, att landet eger ett för dess sjelfständighet betryggande försvar. Jag har derföre trott, att den frågan vore af sådan vigt för landet, att för lösningen af denna stora fosterländska fråga man bör lemna åsido enskilda meningar och intressen, hvilka eljest måhända borde jemväl tagas i beräkning.

Då vidare jag trott, att denna fråga ej annorlunda kan lösas, än att frågan om grundskatterna och frågan om indelningsverket slötes tillhopa för att gemensamt med försvarsfrågan ordnas, har jag ansett mig böra dertill lemna mitt bifall. Jag ber att härvid få framhålla ett par omständigheter, hvilka för mig varit af stor betydelse. Den ena är, att historien tyckes visa, med afseende å andra länders förhållanden, att, då under fredliga tider man ej velat lösa en så vigtig fråga som den om ett lands försvar, under oroliga tider, när krig hotat att utbrista eller måhända redan utbrutit, frågan kommit att lösas på ett sätt, som, enligt hvad man kunnat finna, varit för landet allt annat än tillfredsställande. Jag hänvisar i detta hänseende exempelvis till Preussen, andra länder att förtiga. För det andra har jag föreställt mig, att ju längre lösningen af den genomgripande frågan uppskjutes, desto mindre antagligt är det, att denna lösning skall blifva tillfredsställande, emedan de sednaste årens erfarenhet nogsamt ådagalägger, att tiden verkat på frågan i en riktning, som jag icke tror vara alldeles öfverensstämmande med landets sanna intressen.

Af dessa skäl har jag funnit mig pligtig att biträda Stats-Utskottets här framställda skrifvelseförslag, och jag kan, för min del, icke heller antaga annat, än att det skulle lända till hela landets fördel och till gagn äfven för enskilda kommuner, om frågans lösning i sålunda antydd syftning kunde ju förr desto heldre komma till stånd. Med stöd af dessa, i korthet angifna åsigter, och då jag af de förut i dag hörda täta rop om proposition afhålles ifrån att utförligare yttra mig i förevarande ämne, hvilket eljest varit min mening, inskränker jag mig nu till att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Lars Ersson i Wik: Jag har endast velat tillkännagifva, att, ehuru jag icke fullkomligt kan gilla Stats-Utskottets förevarande utlåtande, enär jag i min motion yrkat, att ränta och tionde skulle afskrifvas på kortare tidrymd, än Utskottet föreslagit, så och då denna min mening ej vunnit understöd i Kammaren, vill jag lemna mitt bifall till Stats-Utskottets hemställan sådan den här föreligger.

Herr C. I. Bengtsson: Fastän jag icke kan undgå att, beträffande

motiveringen till Stats-Utskottets föreliggande förslag, hysa vissa betänkligheter, hvilka finnas närmare utvecklade i Herr Carl Ifvarssons reservation, vill jag ändock äfven för min del tillstyrka bifall till detta förslag.

Herr Hæggström: Frågans utgång är naturligtvis på förhand gifven, men då jag ej kan dela den åsigten, att man, såsom Stats-Utskottet vill, bör genom ett penndrag taga bort hela vårt indelningsverk, och jag icke heller gillar, att man sammankopplar frågan om grundskatterna med frågan om arméens organisation, kan jag icke gå in på Utskottets förslag. Lika med Grefve Posse håller äfven jag före, att en successiv afskrifning af grundskatterna bör *snarligen* företagas, men jag befarar, att genom en dylik sammankoppling af de båda stora frågor, som betänkandet berör, frågan om grundskatternas afskrifning för måhända många och långa år skall komma att undanskjutas, och dertill vill jag icke medverka. Helst skulle jag önska, att betänkandet återförvisades i syftning, att Utskottet skulle behandla grundskattefrågan för sig och försvarsfrågan för sig, men då jag till fullo inser, att ett sådant yrkande icke skulle här vinna understöd af majoriteten, framställer jag ej *något* yrkande. Jag vill blott hafva min mening förvarad i protokollet.

Häruti förenade sig Herrar *Edström, Ekman* och *Lars Andersson*.

Herr Lars Pehrsson i Hjulsta: Ehuru jag endast väckt motion om grundskatternas afskrifning, vill jag, i motsats till den föregående talaren, ändock yrka bifall till Stats-Utskottets förslag. Jag hade ämnat ingå något djupare i frågans detaljer, men sedan jag hört de täta ropen på proposition, och förmärker Kammararens otålighet att få skrida till ett afgörande beslut, vill jag derifrån afstå. Jag skall blott med ett par ord bemöta den värde representanten från Uddevalla. Han förklarade, att det, enligt hans förmenande, vore likgiltigt, huruvida dessa pålagor, om hvilka nu är fråga, betraktades såsom skatter eller räntor, i fall blott de vore på lagligt sätt tillkomna, hvilket han antog vara förhållandet. Om man blickar något in i historien om våra skatters uppkomst och tillvaro, tror jag dock, att det snart skall blifva tydligt, att tillkomsten af dessa grundskatter icke kan sägas hafva varit så alldeles rättvis. Vi veta, att under den gamla tiden, då landtdagar funnos, skulle dessa skatter eller bevilningar, såsom de då kallades, bestämmas af deputerade inom landskapen. Sedermera medgafs år 1524, att Konungen skulle få inregistrera dessa bevilningar i ett register, hvarmed åsyftades att de skulle erhålla karakteren af ständiga skatter eller grundskatter. Anmärkas bör likväl, att detta beslut fattades ensamt af adeln samt biskoparne. Omkring ett århundrade derefter, år 1620, begicks åter en stor orättvisa mot allmogen, i det att Konungen sammankallade riksråden, ståthållarne och några fullmäktige af adeln från hvarje landsort, biskoparne samt en del representanter från städerna och förelade nya skatter att beviljas, utan att någon enda af allmogen fick närvara. Vid sådant förhållande hemställer jag, om ej stora orättvisor rörande beskattningen tid efter annan gjort sig gällande, och om dessa grundskatter kunna verkligen anses, såsom den värde talaren antog, "lagligen tillkomna", då skattehemmansegarne, hvar-

ken sjelfve eller genom befullmäktigade ombud, samtyckt till deras utgörande i sådan form. Jag anhåller om proposition å bifall till Stats-Utskottets hemställan i betänkandet.

Herrar *Näsman* och *Berglind* instämde med Herr Lars Pehrsson.

Herr Jonas Andersson i Häckenäs: Jag vill blott i korthet gifva tillkänna, att jag, efter moget öfvervägande af saken, nödgas rösta för bifall till det förslag, som Stats-Utskottet här afgifvit. Motiven hafva redan blifvit af flere talare angifna.

Herr Per Nilsson i Råby: Jag får endast tillkännagifva, att äfven jag ämnar rösta för bifall till Stats-Utskottets i nu föredragna betänkande framställda förslag. I öfrigt instämmer jag med Herr Key

Herr Treffenberg:

Herr Falk: Jag har endast velat tillkännagifva, att jag till fullo gillar de åsikter, hvilka Herr Boman uttalat, och att jag förenar mig med honom.

Herr Gumælius: Jag skall tillåta mig att ur den långa diskussionen plocka ut en enda liten blomma, som kan tåla vid att presenteras ännu en gång inför den ärade Kammaren, nemligen ett yttrande af en värd talare på östgötabänken, Herr Carl Anders Larsson, just densamme, som yttrat sig med största öppenhet rörande den inre meningen med föreliggande förslag. Han erinrade om orättvisan af de skatter, som det nu är fråga om att borttaga och sade dervid, att dessa skatter drabba endast en liten bråkdel af svenska folket. Det kan tilläfsventys vara helsosamt att påminna sig det ett sådant uttalande här gjorts, då man ofta förut fått höra och sannolikt äfven hädanefter får höra sägas, att dessa samma skatter drabba hela det skattdragande svenska folket med undantag af en bråkdel så liten, att den knappt vore värd att nämnas. Allt beror på huru man ser saken, och det kan hända att en och samma talare kan finna nödigt att använda olika synpunkter den ena och den andra gången, allt som det för tillfället faller sig lämpligast.

Då samme värde talare nämnde om sammankopplingssystemet och gaf oss vinkar om de krafter, som inom Utskottet och på andra håll samverkat till det slut, hvartill Utskottet nu kommit, så får jag bekänna, att de upplysningar han i detta hänseende lemnade, icke fullt angenämt tilltalade mig, utan är jag nog stor kättare, att, ehuru jag önskar lösning och en vänlig lösning särskildt af grundskattefrågan, jag dock är afgjort emot sammankopplingen och förenar mig i det yttrande, som nyss afgafs af Herr Hægström.

Herr Nyblæus: Då jag anser, att intet skulle med en återremiss kunna vinnas, vill jag nu inskränka mig att instämma i Grefve Björnstjernas förslag och yrka bifall till detsamma.

Herr P. Staaff: Jag skall icke länge taga uppmärksamheten i anspråk, utan endast med några ord tillkännagifva min ståndpunkt i frågan.

Enär Utskottet sammanblandat tvänne frågor, som ingalunda med hvarandra ega oskiljaktigt sammanhang, nemligen grundskattefrågan och frågan om indelningsverkets upphäfvande, och enär Utskottet vidare i afseende på indelningsverket, i stället att betrakta detta uteslutande som ett onus för jorden, tagit det såsom jemväl gifvande anledning till reflektioner öfver försvarsväsendets organisation samt i sammanhang dermed utdömt detsamma, ehuru en sådan fråga nu icke föreligger; då vidare förslagets kärna desto mindre hvilat på någon rättsgrund, som genom dess antagande en hel mängd jordegendomar skulle befrias från en grundränta, hvilken tillkommit genom skatteomföring och skattelösen samt sålunda endast utgör ett perpetuelt arrende som staten förbehållit sig i stället för en på en gång upplagd köpeskillning; och då slutligen rätt aldrig kan blifva orätt och orätt aldrig blifva rätt; så förenar jag mig med Herr Boman och anhåller om bifall till det af honom framställda yrkande på återremiss.

Med Herr P. Staaff förenade sig Herr *Alb. Staaff*.

Herr Sjöberg: Då det af de trägna och ofta förnyade ropen å proposition vill synas, som majoritetens mening är, att frågan ovilkorligen och under alla omständigheter nu och på det af Stats-Utskottet föreslagna sätt skall afgöras, vill äfven jag, i likhet med en föregående ärad talare, något lätta mitt samvete genom att uttala några få ord.

En vältalig ledamot på calmarbänken yttrade för någon stund sedan, att försoningens timma vore nära. Ja, lika med honom, önskar jag, att så vore förhållandet; men i verkligheten vågar jag icke dela hans förhoppning, att denna försoningens timma är så nära, som han sedermera på allehanda sätt sökte bevisa. Tvärtom befarar jag, att, om Utskottets föreliggande förslag blir Riksdagens beslut, försoningens timma tyvärr blir ganska långt aflägsnad. Af en talare, med hvilken jag i en stor, vid flere tillfällen af honom framhållen fråga icke står på samma punkt, har det på tal om den så kallade maktfördelningen blifvit erinradt, att vi nu kunna tydligt se hvar makten ligger, eller åtminstone hvar den gör anspråk på att ligga. Saken är, synes mig helt enkelt den, att då under förflutna tider andra samhällsklasser missbrukat sin makt eller gjort sig skyldiga till orättvisa mot den klass, som nu i sin ordning finner sig vara förherrsande, så vill denna visa sin förmåga att nu öfva repressalier, naturligtvis under laga former. Detta finner jag alls icke besynnerligt; tvärtom skulle motsatsen rätt mycket förundra mig, ty det är ju en obestriddig, af all tids historia bekräftad sanning, att den eller de för tillfället maktbegande hemfaller till öfverdrifter genom att gå utom de gränser, som föreskrivas af kloheten eller ett billigt afseende å andras rätt; den saken är så vanlig och naturlig, att den icke förtjänar att närmare vidröras. Nu finnes här å andra sidan en minoritet, som af ärligt hjerta vill göra ett tillmötesgående, och som icke endast med ord utan på fullt allvar vill ställa den förevarande stora frågan på en

sådan punkt, att hon må kunna lösas. Men huru uppfattas detta tillmötesgående af motsidan? Svaret ligger i Utskottets förslag. Emellertid skulle jag icke med ett ord hafva vidrört denna fråga, när jag alltförväl känner, huru litet skäl och bevis der vid lag tala i denna Kammare; men då jag till min förvåning funnit, att Kongl. Maj:ts Regering ämnar göra sig solidarisk med Utskottet icke endast i afseende å de motiv, Utskottets betänkande innehåller, utan jemväl i fråga om det slut, hvartill Utskottet kommit, vill jag för min ringa del mot förslaget på förhand nedlägga min reservation, emedan jag, som sagdt, anser att frågan genom antagandet af detsamma blir aflägsnad från sin rätta lösning; och jag beklagar derföre att ett sådant uttalande låtit sig höras från statsrådsbanken. Jag vet icke, om ett likartadt uttalande egt rum i Medkammaren; det är möjligt, att så skett, men det är också möjligt i sådant fall, att ordalydelsen af en slik förklaring, derest den der förekommit, icke alldeles öfverensstämt med den af den ärade statsrådsledamoten här använda. Man har förut varit i tillfälle att erfara olikheten i dylika fall; och jag kan således föreställa mig, att uttalandet i Första Kammaren kan hafva utfallit annorlunda, eller åtminstone i viss mån olika med det här gjorda. Sådant kommer sig så lätt af den lilla omständigheten, att, som det på teaterspråket heter, rolna icke alltid äro tillräckligt väl kollationerade. Huru som helst kan jag för min del icke biträda detta af Utskottet framställda och från Regeringens sida sålunda accepterade förslag, i hvilket två stora frågor, grundskatternas afskrifning och indelningsverkets upphäfvande, blifvit på så lösa skäl, och med så obestämda uttryck i afseende på innehållet, sammanförda med hvarandra. Hvardera frågan har otvifvelaktigt i och för sig tillräckligt stor vikt för att behöfva särskildt lösas utan sammanblandning med den andra, och jag anser derföre, att Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet icke hade bort tala jemväl å sin kollegas, Chefen för Finans-departementet, vägnar, när de båda frågorna utan tvivel kräfva hvar sin man.

Lika uppriktigt som jag önskar, att dessa frågor må kunna lösas så, som Kongl. Maj:ts Regering nu synes antaga, nemligen på ett tillfredsställande sätt, lika mycket vågar jag betvifla att så sker, om man följer Utskottets förslag, och derföre har jag velat anföra dessa ord till protokollet. Ty enligt min uppfattning, jag vågar upprepa det, aflägsnas frågorna allt mer från sin lösning just genom det tillvägagående, som förslaget nu innebär. Emellertid och för att icke trötta Kammaren, som synes benägen att sluta öfverläggningen ju förr dess heldre, vill jag nu endast förena mig med dem, som yrkat återremiss, ty det torde, såsom Grefve Björnstjerna nyss anmärkte, vara tydligt och klart äfven för majoriteten, att skrifvelsen till Kongl. Maj:t, efter Chefens för Landtförsvaret märkliga förklaring, icke bör få det nu föreslagna innehållet, för så vidt nemligen Riksdagen skulle begära, att ett förslag till försvarsväsendets omorganisation skulle kunna föreläggas redan nästkommande riksdag, något som Herr Statsrådet förklarade vara alldeles omöjligt; ja, det tycktes till och med, af hans yttrande att döma, som det skulle vara alltför sangviniskt att vänta ett sådant förslag till andra riksdagen efter denna.

Jag yrkar återremiss.

Herr Berggren: För att icke förlänga den hittills nog utförliga diskussionen, inskränker jag mig att på de skäl, som af Herrar Boman, Åstrand, Casparsson och flere med dem liktänkande blifvit framställda, samt då jag lifligt önskar att vid denna riksdag åtminstone ett uppslag måtte göras till lösning af grundskattefrågan, instämma i det slut, hvartill nämnde Herrar för sin del kommit.

Herr Friherre *Fock* instämde med Herr Berggren.

Herr Werner Ericson: Min afsigt är endast att taga fasta på några yttranden, som blifvit fällda sedan jag förra gången hade ordet.

En ärad talare, Herr Key, gjorde det medgifvande, att grundskatternas påläggande hade varit lagligt, och han frågade mig, om jag då icke ansåg, att de äfven på laglig väg kunde afskaffas. Jo, naturligtvis, Herr Key! Men tänk ändock hvilken stor uppståndelse som egt rum efter den stora upptäckten, att dessa grundskatter verkligen voro skatter och icke räntor! För min del skulle jag emellertid nästan vilja påstå att en orättvisa och en obillighet skedde när dessa skatter först pålades, men att å andra sidan de nuvarande jordegarna dermed icke hafva något att skaffa, enär de, som äro döde, äfven i detta afseende måste anses såsom verkligen döde. Men sedan skulle jag i min ordning vilja fråga: hvad vilja Herrarne nu göra? Och om derpå svarades, att saken nu icke vidare står att hjälpa, så hade på en ärlig fråga följt ett ärligt svar.

I likhet med Herr Gumælius vill jag vidare taga fasta på den värde talarens på östgötabänken yttrande, att dessa skatter drabba endast en liten bråkdel af svenska folket. Hvad vidare samme talares upplysningar om den s. k. sammankopplingen beträffar, vill jag icke såsom Herr Gumælius säga, att de voro mindre angenäma att höra, tvärtom finner jag, att den värde representantens sätt att uppträda, fortfarande är lika angenämt som tillföre, åtminstone icke mindre; och hvad beträffar hans erkännande, att han numera bytt om åsichter i frågan, så håller jag honom derföre räkning, men jag hoppas ock, att man åtminstone från det hållet hädanefter skall slippa höra talas om oegennyttiga åsichter.

Herr Friherre von Schulzenheim: Frågan är verkligen af den stora vikt och betydelse för landet, att det icke vore underligt, om snart sagdt hvarenda representant önskade deltaga i debatten öfver densamma. Det lönar dock icke att nu göra någon genomgående kritik af här gjorda framställningar eller pretera någon kameralhistorisk utredning af ämnet, utan skall jag inskränka mig till att yttra endast några få ord.

De af Herr Treffenberg framställda åsichter kan jag för min del icke gilla, utan är jag glad att det sätt, hvarpå frågan blifvit behandlad, varit genomgåendet af försoningens anda. Har någon brutalitet möjligen förefunnits, så har det varit i den åsigt, som fordrar, att svenska medborgare skola i olika mån bidraga till fyllande af statens behof och likaså i olika mån till fäderneslandets försvar.

Jag delar i allo, och har i många år delat den åsigt, som af Herr Key uttalats, samt vill nu äfven i allo förena mig i hans yrkande om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Rubenson: Jag har begärt ordet för att tillkännagifva, det jag hufvudsakligen på de af Herrar Boman och Casparsson anförda skäl kommer att rösta för återremiss till Utskottet.

Friherre *Lagerfelt* samt Herrar *Walldén*, *Wedberg*, *Hammarberg* och *Carlson* gäfvö tillkänna, att de förenade sig med de talare, som yttrat sig för återremiss.

Herr Lamberg yttrade: Äfven jag ber till protokollet få antecknadt, att jag, på de skäl som af Herr Boman med flere blifvit framställda, yrkar frågans återremitterande till Stats-Utskottet.

Häruti instämde Herr *Walberg*.

Herr Santesson: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, det jag i allo instämmer med Herr Per Staaff och på de grunder, som af honom blifvit anförda, yrkar frågans återremitterande.

Herr *Granlund* anmälde, att han instämde i hvad Herr Casparsson under öfverläggningen anført.

Slutligen tillkännagäfvö vice Talmannen Herr Friherre *Åkerhjelm* samt Herrar *Samuel Jonsson*, *Magni*, *Johan Erickzon*, *Brolin* och *Johannes Andersson* i Ryssby, att de biföllo Utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels att det af Herr Grefve Björnstjerna framställda förslag måtte antagas, dels jemväl återremiss, dels ock slutligen afslag. Efter det Herr Talmannen upptagit dessa yrkanden, anmälde Herrar *Dickson* och *Treffenberg*, som förordat afslag, att de från sitt yrkande afstodo; med anledning hvaraf

Herr Sven Nilsson i Österslöf begärde ordet och yttrade: Endast med afseende på propositionerna ber jag få säga några ord. Jag tror visserligen att de Herrar, som yrkat afslag, äro berättigade att derifrån afstå, men jag hemställer, om det kan vara med riktigt god ordning öfverensstämmande att icke proposition å yrkandet det oaktadt framställles, enär man ju kan tänka sig att andre ledamöter af Kammaren ämnat göra samma yrkande, men icke ansett sådant nödigt sedan yrkandet ändock framkommit.

Herr Carlén anförde: Det är en fullkomligt ny lära, som Herr Sven Nilsson nu vill införa. Både han och jag hafva många gånger förut praktiserat just motsatsen af hvad han nu föreslagit.

Det torde väl vara temligen tydligt, att icke några andra yrkanden, än de som i Kammaren uttalas, kunna betraktas såsom verkliga yrkanden. Den som sitter tyst och måhända har en annan mening än någon af dem, som i Kammaren uttalats, kan väl icke gerna begära, att Kammaren skall fästa något afseende på hans icke uttryckta åsigter. Om

deremot någon talare vill taga tillbaka ett af honom afgifvet yrkande, så eger han dertill grundlagsenlig rättighet, och detta yrkande kvarstår då icke längre såsom sådant.

Herr G. C. Mæchel: Då jag förut instämt i det af Herr Dickson framställda yrkande om afslag å Utskottets föreliggande förslag, ber jag, med anledning af hvad nu förekommit, att få förklara, det jag fortfarande vidhåller detta yrkande.

Sedan den öfverläggning, som sålunda uppstått beträffande propositionernas framställande, nu jemväl förklarats slutad, afgaf Herr Talmannen propositioner såväl å öfriga här ofvan omnämnda meningar som ock, enligt Herr Mæchels vidhållna yrkande, på afslag å Utskottets hemställan; och fann Herr Talmannen propositionen på bifall hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes. För bestämmande af kontrapositionen, upptog Herr Talmannen ånyo yrkandena på bifall till Herr Grefve Björnstjernas förslag, på återremiss och på afslag, samt förklarade, efter härå framställda propositioner, svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för återremiss. Men äfven angående kontrapositionen äskades votering, med anledning hvaraf och sedan till kontraposition i denna votering antagits afslag å Utskottets hemställan, en så lydande omröstningsproposition först uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som till kontraposition i voteringen öfver Stats-Utskottets hemställan under Litt. a) i dess utlåtande N:o 93, antager deras mening, som yrka punktens återförvisande till Utskottets förnyade behandling,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är till kontraposition antaget afslag å Utskottets hemställan.

Den omröstning, som enligt denna proposition företogs, utföll med 63 ja mot 118 nej, i följd hvaraf den omröstningsproposition, som här efter uppsattes för hufvudvoteringen, erhöll följande af Kammaren godkända lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. a) i dess utlåtande N:o 93,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagen.

Omröstningen försiggick; och visade sig vid röstsedlarnes samman-

räkning att 128 af Kammarens ledamöter röstat ja mot 54 som röstat nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Sedan omröstningens resultat tillkännagifvits för Kammaren, anförde

Herr Helander: Då jag icke velat förlänga diskussionen genom uttalande af min åsigt i frågan, ber jag att emot Kammarens nu fattade beslut få nedlägga min reservation.

Herrar *Grenander*, *F. Mæchel*, *H. Schultz*, *Carlson* och *Walberg* reserverade sig äfvenledes mot det fattade beslutet.

Mom. b.

Hvad Utskottet i detta moment hemställt blef jemväl af Kammaren bifallet.

§ 4.

Uppå framställning af Herr Talmannen, beslöt Kammaren, att nedan-nämnde ärenden, såsom inverkan på statsregleringens uppgörande och sålunda erfordrande en skyndsammare behandling, skulle till afgörande företagas före öfriga tvänne gånger bordlagda mål och i sådant ändamål sättas främst bland dessa å den lista, som för föredragningen i nästa sammanträde komme att uppsättas, nemligen:

Stats-Utskottets memorial N:o 99 och utlåtande N:o 100;
Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets utlåtande N:o 4;
Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 5; och
Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 14.

Ordet begärdes nu af:

Herr Gumælius, som yttrade: Jag skulle vilja till Herr Talmannen hemställa, huruvida icke näst efter de nu uppräknade ärendena måtte på föredragningslistan få uppföras Banko-Utskottets utlåtande N:o 15, enär det är tänkbart, att de beslut, som deraf blifva en följd, möjligen kunna föranleda till gemensam votering.

Med bifall till denna Herr Gumælii framställning, beslöt Kammaren, efter derå af Herr Talmannen afgifven proposition, att jemväl Banko-Utskottets betänkande N:o 15 skulle å föredragningslistan framflyttas, så att detsamma komme till afgörande näst efter de ärenden, om hvilkas uppflyttning Kammaren nu beslutit.

§ 5.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets memorial:

N:o 101, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljats till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag;

N:o 102, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgälds-kontoret, angående de under innevarande riksdag på nämnda kontor anvisade statsutgifter; och

N:o 103, med förslag till stadganden i Riksgälds-kontorets reglemente, angående stadsfyllnadssumman jemt öfriga med ordinarie statsregleringen gemenskap egande utgifter samt de på kontoret anvisade kreditiv och derifrån utgående riksdags- och revisionskostnader, aflöningar, förvaltningsutgifter m. m.

Med afseende å den ytterligare bordläggning, som kunde ifrågakomma skulle, å föredragningslistan för nästa sammanträde, dessa ärenden upp- tagas framför de mål, som två gånger blifvit hos Kammaren bordlagda.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes klockan $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.